

KESKIAIKAHARRASTAJIEN KULTTUURIPERINTÖASI- ANTUNTIJUUS HISTORIAKULTTUURIN KÄYTÄNNÖL- LISEN AKTIIVISUUDEN KENTÄLLÄ

Kirsi Kuusisto
Maisterintutkielma
Kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelma
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Kirsi Kuusisto	
Työn nimi Keskiakaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus historiakulttuurin käytännöllisen aktiivisuuden kentällä	
Oppiaine Nykykulttuurin tutkimus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika kevät 2021	Sivumäärä 67 s. + liitteet 8 s.
Tiivistelmä Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millaisena keskiakaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus näyttäytyy kulttuuriympäristöprosesseissa. Käsitän keskiajan elävöittämisen, ja historian elävöittämisen laajemminkin, yhtenä historian representaation <i>mediumina</i> ja tapana esittää historiaa. Historiakulttuurin eri ilmaisumuotojen välillä on havaittavissa sekä mediumien sisäisiä että niiden välisiä hierarkioita. <i>Kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen</i>, jota tämäkin tutkielma edustaa, keskiössä on kulttuuriperinnön määrittelyn <i>diskurssiivoinen</i> luonne sekä kulttuuriperintöasiantuntijuutta ja valta-asetelmia haastavat keskustelut ja tulkinnat. Etsin vastausta tutkimuskysymykseeni keskiakaharrastajia käsittelevistä sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleista. Menetelmänä käytin diskurssianalyysia. Tutkimuksessani tarkastelunäkökulma liikkuu <i>kulttuurisen kontekstin</i> tasolla. Aineistosta löytämäni keskeiset diskurssit kuvaavat keskiakaharrastuksen keskeisiä merkityksiä ja erityisesti niiden limittymistä ja kietoutumista toisiinsa. Diskurssien valossa keskiakaharrastus näyttää koostuvan sekä yhteisesti jaetuista rakenteellisista piirteistä että tietyn tyyppisestä asenteesta tai suhtautumisesta aikaan, tilaan, kieleen ja materiaalisuuteen. Siinä, missä suuren museon idean mukaan museoiden tulkinta on eletty ja esitetty menneisyys, näen, että elävän historian tulkinta on sen sijaan, <i>eletty ja koettu menneisyys</i>. Tutkimustuloksena muodostin mallin, jolla voidaan käsitteellistää keskiakaharrastajien asemoitumista sekä kulttuuriperinnön merkityksellistäjänä että tulkitsijoina suhteessa muistiorganisaatioihin ja vastata siten tutkimuskysymykseeni jäsentämällä museon ja elävän historian suhdetta tilallisuuden, välineellisyyden, ajallisuuden ja kielellisyyden näkökulmista	
Asiasanat keskiakaharrastus, elävä historia, kulttuuriperintöasiantuntijuus, diskurssianalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Keskiaikaharrastus Suomessa	2
1.2	Kulttuuriperinnön tuotteistaminen elämisyhteiskunnassa	7
1.3	Aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö ennen ja nyt.....	10
1.4	Kulttuuriperinnön määrittelyn auktorisoidut valtarakennelmat	12
2	AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	14
2.1	Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset.....	14
2.2	Aineistona lehtiartikkelit.....	18
3	LORDEJA JA VOUTEJA - KESKIAIKAHARRASTAJIEN SUBJEKTIPOSITIO KESKIAIKAHARRASTUKSEN SISÄISSÄ TOIMINTAKULTTUUREISSA	21
3.1	Keskiaikaharrastuksen nykymuodot Suomessa.....	21
3.2	Keskiaikaharrastajien sukupuoli- ja ikäjakauma Suomessa	23
3.3	Harrastajaidentiteetti	27
4	LARPPAAMISTA JA HISTORIALLISTEN SATUJEN KERRONTAA? - KESKIAIKAHARRASTAJIEN SUBJEKTIPOSITIO KULTTUURISISSA KONTEKSTEISSA.....	32
4.1	“Ei ole kuitenkaan larppaamista” - Vasta-argumentit suhteessa liveroolipelaamiseen.....	32
4.2	Feikkiaikafestivaali - Populaarikulttuurin inspiroimia romantisoituja satujako?	34
5	“HARRASTUS INNOITTI AMMATTIIN” - KESKIAIKAHARRASTUKSEN ROOLI KULTTUURIPERINTÖPROSESSISSA.....	37
5.1	Seppiä ja suutareita, kansantieteilijöitä ja “käsityöihmisiä”	37
5.2	Tiedettä ja taidetta.....	39
6	VAPAAEHTOISTYÖTÄ YHTEISTYÖSSÄ MUISTIORGANISAATIOIDEN KANSSA.....	42
6.1	Tapahtumia yhdistys- ja talkoopohjalta	42
6.2	Linnaelävöitystä ja näyttelyiden avajaisia.....	44
6.3	Työpajoja ja työnäytöksiä.....	47
6.4	Pitoja, perinnematkailua ja tv-kuvauksia	49
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	51
7.1	Keskiaikaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus	52

7.2	Romantisoitu keskiaika historian representaationa.....	52
7.3	Autenttisuus ja integriteetti keskiaikatapahtumien kulttuuriympäristöissä keskiajan elävöittämisen näkökulmasta	53
8	POHDINTA.....	55

LIITTEET

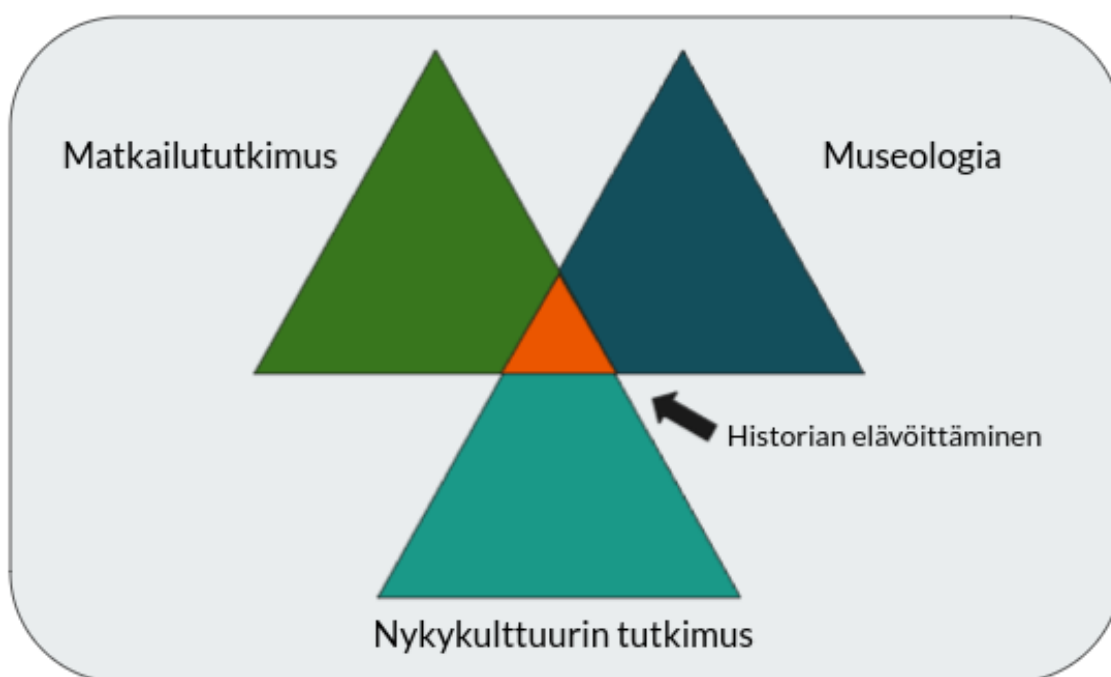
1 JOHDANTO

Sain ensikosketukseni keskiaikaharrastukseen vuonna 2018 ilmoittautuessani puhtaasti tapahtumatuottajan roolissa vapaaehtoiseksi talkoolaiseksi järjestämään Hämeen Keskiaikafestivaaleja. Olin työskennellyt vuosia Lapissa erilaisten tarinallisten elämyspalvelutuotteiden parissa ja koin keskiaikateemaan rakennetun tapahtuman täysin vastaavaksi elämyspalveluksi kuin jouluteemaisen matkailupalvelutuotteen. Keskiaikafestivaaleilla tontut korvattiin ritareilla ja piparit karamelliomenoilla.

Jotenkin sitten kävi niin, että minut ympär puhuttiin talkoolaisten kiitosillallilla liittymään Hämeen keskiaikayhdistykseen ja ennen kuin huomasinkaan olin talkoovuodin roolissa tuottamassa Hämeen Keskiaikafestivaaleja. Harrastukseni alkoi samalla tavalla kuin monen muunkin ja eteni myös hyvin stereotyyppisesti. Ensin käytin keskiaikayhdistyksen pukuvuokraamon vaatteita, sitten aloin kartuttaa omaa puvustoa ostamalla vaatteita alan verkkokaupoista. Lopulta löysin itseni viikinkimiekkailu- ja puukkokursseilta ja huomasin iltapuhteina nikkaroivani keskiaikatelttaani tavaroiden säilytykseen soveltuvaa arkkua. Kuinkas tässä näin kävi? Keskiaikaharrastukseni syentyessä aloin työskennellä Hämeenlinnan kaupunginmuseossa ja sen myötä kiinnittää huomiota myös alueellisen vastuumuseon ja Museoviraston yhteistyöhön paikallisten keskiaikayhdistysten kanssa.

Tarkastelen historian elävöittämistä kulttuuriympäristössä matkailututkimuksen, museologian ja nykykulttuurin tutkimuksen rajapinnassa. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millaisena keskiaikaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus näyttäytyy kulttuuriympäristöprosesseissa. Olen Lapin yliopistosta matkailututkimuksen pääaineesta valmistunut yhteiskuntatieteilijä, joka on laajentanut perspektiiviään humanistiseen tutkimukseen Jyväskylän yliopiston kulttuuriympäristön tutkimuksen maisteriohjelmassa. Tutkielmassani tarkastelin keskiajan elävöittämistä kriittisen kulttuuriperintötutkimuksen valossa.

Historiantutkijoiden keskuudessa on käytetty käsitettä historiakulttuuri kuvaamaan kaikkia niitä tapoja ja foorumeita, esimerkiksi mediamuotoja, joiden avulla ihmiset käsittelevät suhdettaan menneisyyteen (Lehtisalo, A, 2011. s. 13). Monialaisessa tutkimuksessa menneisyyden monimuotoista läsnäoloa nykyhetkessä on käsitteellistetty historiakulttuurille rinnasteisten käsitteiden, kuten julkisen historian, kollektiivisen muistin, kulttuurisen muistin ja populaarisen muistin kautta.

Kaavio 1: Historian elävöittäminen kulttuuriympäristön kontekstissa matkailututkimuksen, museologian ja nykykulttuurin tutkimuksen rajapinnassa.

1.1 Keskiakaharrastus Suomessa

Keskiakaharrastuksessa keskiössä on *historian elävöittäminen*, jolla Suomessa tarkoitetaan historian harrastamista, jossa pyritään ennallistamaan tavoitellun aikakauden ympäristö mahdollisimman todenmukaisena (Warusseppäin Killan viralliset kotisivut). Historian elävöittämisessä pyrkimyksenä on *historian eläminen* eli aikakauden elämän kokeminen ja esittäminen sellaisena kuin se on ollut (Iloisen Joutsenen viralliset kotisivut).

“(Keskiaka)seurat elävöittävät keskiaikaa eli järjestävät tapahtumia, joissa pukeudutaan ja eletään kuin keskiajalla” (Sampo, 21.07.2016, nro 29, s. 12).

Historian elävöittäminen voi koskea jotakin todellista historiallista tapahtumaa tai käsittää yleisemmin tietyn aikakauden. Englanninkielisessä keskustelussa käsitteillä *living history* (elävä historia, historian elävöittäminen) ja *historical re-enacting* (historian uudelleen näytteleminen; voidaan myös kääntää historian elävöittäminen) on vivahde-ero. Living history viittaa yleisölle suunnattuihin uudelleen luotuihin historiallisiin näytöksiin, tapahtumiin ja ympäristöihin, joita on esimerkiksi museoiden yhteydessä. Esimerkiksi historiallisen taistelun elävöittäminen noudattaa tässä käsitteen merkityksessä tarkkaa historiallista käsikirjoitusta (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 26.10.2016, nro 78, s. 16). Historical reenacting tarkoittaa puolestaan harrastajien toimintaa, jossa ei elävöitetä tiettyä historiallista tapahtumaa, vaan rakennetaan omaa historiallista persoonaa, jota toteutetaan muun muassa tutkimuksellisiin lähdeaineistoihin ja arkeologisiin löytöihin perustuvalla vaatetuksella, kuten pukujen rekonstruaatioilla.

Suomessa kiinnostus omaa kulttuuria ja historiaa kohtaan yleistyi 1800-luvulla. Suomalaisen kulttuuriperinnön tutkimuksen alkuaskeleet löytyvät 1800-luvun holistisessa kenttämatkaperinteessä ja Muinaismuistoyhdistyksen keskiaikaisten kirkkojen ja linnojen tutkimuksessa. Näistä ensimmäinen pohjautui Elias Lönnrotin ja muiden aikalaisten kansanrunouden, kansanperinteen ja muinaisen suomalaisuuden löytöretkiin sekä taiteen karelianismiin, jossa erämaaretket olivat elimellinen osa realismin taideteoksia. (Lonkila, H. 2016, s. 151.) Toisessa keskiössä puolestaan olivat Muinaismuistoyhdistyksen vuosina 1871-1902 järjestämät retkikunnat, jotka olivat luonteeltaan kotimaahan suuntautuneita taidehistoriallisia tutkimusretkiä (Valkeapää, L. 2020). Kiinnostavaa tämän tutkielman kannalta on se, että molemmat lähestymistavat loivat pohjaa ymmärtää keskiaika kansallisena. Lönnrotin ja karjalaromantikkojen kohdella kyseessä oli kerätä ja samaistua muinaisuuteen ja keskiaikaisia piirteitä sisältävään aikaan sitä elävien ihmisten parissa (Lonkila, H. 2016, s. 158). Muinaismuistoyhdistys puolestaan etsi ja löysi kansan identiteetistä jäänteitä keskiajan historiasta (Valkeapää, L. 2020). Suomen kansan identiteetin voidaan nähdä rakentuneen sekä todellisen että kuvitellun keskiajan varaan.

Kulttuuriseen nationalismissa painopiste oli tietyn kansan kielen, tapojen ja historian merkityksen korostamisessa suoranaisten poliittisten pyrkimysten sijaan, joskin 1800-luvun alussa virinneessä kansallisromanttisessa keskustelussa kimmokkeena oli Suomen siirtyminen Venäjän hallinnon alaisuuteen. Suomessa ajatusta kulttuurisesta nationalismista toteutettiin paitsi jäljittämällä suomen kielen historiaa ja kirjaamalla muistiin kalevalaiseksi nimettyä kansanperinnettä myös väittelemällä lehtien palstoilla tai pienissä akateemisissa piireissä siitä, mistä suomalainen kansallisuus lopulta muodostui. Kansallisuutta määriteltiin tuolloin tyypillisesti viittaamalla kansanhenkeen tai jonkin aikakauden yleiseen ilmapiiriin. (Rantala, H. 2010, s. 32.) Siinä, missä Lönnrotille kansanrunot olivat ilmaus kansaksi kutsutun yhteisöllisen subjektin

olemuksesta, Snellmanille kansallisuus merkitsi keskeisesti kansakunnan tietämystä ja tapoja. Yksittäisen ihmisen Snellman katsoi olevan sidottu ympäristöönsä ja sen historiallisesti muotoutuneisiin käsityksiin ja toimintatapoihin. (Rantala, H. 2010, s. 33.) Rantalan (2010) kääntämänä Snellmanin sanoin:

“jos käsitämme historian läsnä olevaksi, kansan nykyiseksi todelliseksi elämäksi, jossa sen menneisyys ja tulevaisuus yhtyvät, silloin kansallisuus on sama kuin kansan sosiaalinen elämä perheessä, kansalaisyhteiskunnassa, ulos- ja sisäänpäin suuntautuvassa valtiollisessa toiminnassa, sen tieteellisessä, kaunokirjallisessa ja taiteellisessa tuotannossa – –”

Keskiaikaharrastus voidaan nähdä nykykulttuurin ilmiönä, sillä on nykymuotoinen keskiaikaharrastus varsin tuore ilmiö:

“Suomeen keskiaikaharrastus tuli 1980-luvun lopulla, joten se on melko uusi juttu. Euroopassakin harrastus alkoi vasta 80-luvun alkupuolella” (Ulvilan Seutu, 08.02.2018, nro 6, s. 10).

Keskiaikaharrastus on nostanut suosiotaan 2000-luvun aikana (Kunnallislehti, 30.06.2017). Harrastajamäärien kasvaessa harrastaminen on muuttunut entistä organisoidummaksi yhdistysten ja seurojen ylläpitämäksi toiminnaksi. Nykyisin Suomessa on noin 50 rekisteröitynyttä keskiaikayhdistystä, joista vanhimmatkaan eivät ole juuri kahtakymmentä vuotta vanhempia. Esimerkiksi Oulun keskiaikaseura perustettiin ja rekisteröitiin vasta vuonna 1998, vaikka toimintaa oli ollut epävirallisesti 1980-luvulta (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42). Vielä vuosituhannen vaihteessa keskiaikaharrastus oli Suomessa “lapsenkengissä”, mutta nykyisin keskiaika kiinnostaa yhä useampaa (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9). Keskiaika on nyt muodissa:

“Keskiajan harrastaminen on viime vuosina ollut koko ajan kasvussa” (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9) ja “keskiajan hengessä järjestetään tapahtumia yhä useammilla paikkakunnilla” (Keskisuomalainen, 24.08.2018, nro 227, s. 48).

Historiallisesti keskiaika on Euroopassa määritelty kattamaan ajanjakson Länsi-Rooman tuhosta löytöretkien ja reformaation aikaan (479-n. 1500). Suomessa keskiajan historiallinen määrittely perustuu valtiollisiin muutoksiin siten, että varhaiskeskiajan katsotaan alkaneen vasta ristiretkistä 1150-luvulla. Pähkinäsaaren rauha vuonna 1323 käynnisti Suomen sydänkeskiajan. Myöhäiskeskiajan katsotaan puolestaan päättyneen Kustaa Vaasan valtiollisiin uudistuksiin vuoteen 1520. Ajanjaksojen jaottelu perustuu tässä ajatusmallissa alueellisiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin muutoksiin. Kaikissa Pohjoismaissa viikinkiaika määritellään esihistorian osaksi eikä sitä mielletä keskiajaksi (Kari, R. 2004, s. 8-9). Risto Karin (2004, s. 8-9) määritelmän mukaan suomalaisten keskiajan voidaan nähdä kattavan noin tuhannen vuoden ajanjakson vuodesta 500 vuoteen 1500, sillä “muualla Euroopassa jo varhaiskeskiajalla tapahtuneet muutokset ulottivat usein vaikutuksensa myös nykyisen Suomen alueelle, vaikka täällä elettiin esihistoriallista aikaa”.

Ajallisesti keskiaikaharrastus käsittää Suomessa koko ajanjakson viikinkiajasta renessanssiin. Osa yhdistyksistä on sitoutuneita tiettyyn aikakauteen, osa on joustavampia harrastuksen ajallisessa sijoittamisessa. Kansainvälinen SCA ja sen jalanjäljissä Suomen kattojärjestö SKA elävöittävät nimenomaan Länsi-Euroopan historiaa ja kulttuuria ennen 1600-lukua (Haapavesi-lehti, 21.06.2017, nro 25, s. 10). Elävä Keski-aika ry puolestaan elävöittää Suomen keskiaikaseuraa huomattavasti suppeampaa aikaväliä eli noin vuosia 1000-1400 sijoittuen maantieteellisesti Eurooppaan ja Arabiaan (Elävä Keski-aika ry:n viralliset kotisivut).

Historian elävöittämisen ajalliseen sijoittamiseen sitoutuneimmat yhdistykset sitovat myös tapahtumansa tarkemmin juuri tiettyyn ajankohtaan:

“Tapahtuman ajankohdaksi on valittu 1300-1400- lukujen vaihde, ja pyrkimys on mahdollisimman tarkkaan (ajalliseen) autenttisuuteen” (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

Äärimmilleen vietyä harrastuksen ajoittaminen voidaan tehdä vuoden tarkkuudella. Esimerkiksi vuonna 2018 Raaseporin keskiaikamarkkinoilla oli *“armon vuosi 1391”* (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16). Joidenkin harrastajien mukaan esimerkiksi *“keskiaikavaate pitää luoda vuoden tarkkuudella”*, mitä perustellaan sillä, että *“keskiajalla on ollut muoti, joka on vuosittain vaihdellut - nopeammin ja radikaalimmin kuin nykyään”* (Keskipohjanmaa, 14.05.2017, nro 131, s. 3). Samanaikaisesti harrastajat kuitenkin tiedostavat, että muoti muuttui ja vaihteli alueittain jo keskiajalla:

“Keskiajan (muoti)virtaukset tavoittivat Suomen ylimmän aatelin 10-30 vuoden viiveellä. - On mahdollista, että Suomessa syrjäkylien köyhä kansa olisi käyttänyt rautakautisia muinaispukuja vielä 1500-luvulla” (Keskipohjanmaa, 14.05.2017, nro 131, s. 3).

Yleinen piirre keskiaikaharrastukselle Suomessa on se, että Suomessa keskiaikaharrastajat elävöittävät nimenomaan tiettyä aikaa tai ajanjaksoa, jolloin keskiössä on historiallisen autenttisuuskäsityksen sijaan *ajallinen autenttisuus*. Euroopassa harrastetaan enemmänkin historiallisten tapahtumien elävöittämistä, josta esimerkkinä edellä mainittu historiallista käsikirjoitusta tarkkaan noudattava historiallisen taistelun elävöittäminen.

Suomen keskiaikaseura (SKA) toimii Suomessa maanlaajuisena kattojärjestönä, joka ohjaa ja tukee jäsenyhdistyksiään eli paikallisesti toimivia keskiaikaseuroja. Suomen keskiaikaseura SKA on osa laajaa kansainvälistä järjestöä, the Society for Creative Anachronism (SCA), jolla on toimintaa eri puolilla Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa. Tätä kautta myös Suomessa pidettävissä keskiaikatapahtumissa vierailee väkeä eri maista ja suomalaiset harrastajat pääsevät mukaan eri maissa pidettäviin tapahtumiin. (Haapavesi-lehti, 21.06.2017, nro 25, s. 10.) Suomen kattojärjestöön kuuluvia, SCA:n tunnustamia paikalliseuroja on kuusi ja ne toimivat Pääkaupunkiseudulla (Hucca ry),

Tampereen seudulla ja Hämeessä (Humalasalola), Oulun seudulla (Kaarnemaa), Kouvolan seudulla (Miehonlinna), Kaakonkulmassa (Poukka) ja Turun seudulla (Unikan-kare). Lisäksi Suomen keskiaikaseuran alla toimii epävirallisia paikallisryhmiä, joita SCA ei ole tunnustanut. (SKA:n viralliset kotisivut)

Kaikki rekisteröityneet keskiaikayhdistykset eivät kuitenkaan toimi kattojärjestön alaisuudessa. Suomessa rekisteröityneiden keskiaikayhdistysten lukumäärän ja jäsenmäärien perusteella vain murto-osa keskiaikaharrastajista kuuluu kattojärjestöön tai sen jäsenyhdistyksiin. Myös kattojärjestöön kuulumattomat rekisteröityneet keskiaikayhdistykset ovat muodostaneet sisar- ja alajärjestöjä. Elävä Keskiäika ry on Suomen keskiaikaseuran tavoin Suomen laajuinen yhdistys, jolla on toimintaa paitsi pääkaupunkiseudulla (Pyörrevirran alue), myös Hämeessä (Vanajan kylä), Turussa (Auran kylä) ja Uudellamaalla (Mustan Oriin kylä). (Elävä Keskiäika ry:n viralliset kotisivut). Itsenäisillä paikallisyhdistyksillä on monesti sisar- ja alajärjestöjä. Esimerkiksi Ulvilan keskiaikayhdistyksen sisällä toimii viikinkimiekkailuun keskittynyt Ulvilan kaarti (Satakunnan Kansa, 29.07.2018, nro 204, s. 60-61). Samaan harrastusmuotoon erikoistuneet yhdistykset, kuten Suomessa toimivat viikinkimiekkailuseurat järjestävät yhteistyössä taistelunäytöksiä. Myös eri harrastusmuotoihin painottuneet paikallisyhdistykset tekevät alueellisesti paljon tiivistä yhteistyötä. On mahdollista, että harrastaja kuuluu useampaan toisistaan erilliseen keskiaikaharrastusseuraan. (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 10.08.2016, nro 56, s. 16-17.)

Keskiaikaharrastusta voidaan tarkastella Robert A. Stebbinsin Serious leisure -teorian näkökulmasta. "Serious leisure perspective" (SLP) on teoreettinen viitekehys, joka syntetisoi kolme vapaa-ajan muotoa: "vakavasti otettu vapaa-aika", rento vapaa-aika ja projektipohjainen vapaa-aika. "Serious pursuit" on kattokonsepti, joka kattaa sekä vakavasti otetun vapaa-ajan että harrastajatyön (Stebbins, R. A. 2012). "Leisure" on määritelty SLP:n kontekstissa vapaa-ajalla harjoitetuksi toiminnaksi, jota ihmiset tekevät omasta halustaan. "Serious leisure" on amatööri-, harrastaja- tai vapaaehtoisuustyöntekijän systemaattista vapaa-ajan harrastamista, joka on erittäin merkityksellistä, mielenkiintoista ja toteuttavaa. Tyypillisesti osallistujat pääsevät ilmaisemaan erityisiä tietojaan ja taitojaan. Kykyjään ja resurssejaan käyttämällä ihmiset saavat vapaa-ajan toiminnasta tyydytystä. (Stebbins, R. A. 1992.)

Serious leisure, josta käytän vapaata käännoästä *vakavasti otettu vapaa-aika* erottuu rennosti vapaa-ajasta kuuden ominaisuuden avulla. Nämä ominaisuudet ovat: 1) tarve jatkaa, edistää ja kehittää toimintaa, 2) vapaa-ajan uran luomisen mahdollisuus, 3) tarve ponnistella taitojen ja tietämyksen hankkimiseksi, 4) erilaisten erityisetujen toteuttaminen, 5) ainutlaatuinen etiikka ja sosiaalinen maailma ja 6) houkutteleva henkilökohtainen ja sosiaalinen identiteetti. (Stebbins, R. A. 2005.) Tarkastelen aineiston

analyysissä tarkemmin näiden piirteiden ilmenemistä keskiaikaharrastuksessa saadakseni vahvistuksen oletukselleni siitä, että keskiaikaharrastus edustaa suuressa määrin juuri *serious leisure* -henkistä vapaa-aikaa.

Vakavasti otetun vapaa-ajan vastakohtana toimiva rento vapaa-aika on puolestaan luonteeltaan välittömästi palkitsevaa, suhteellisen lyhytaikaista, miellyttävää toimintaa, joka vaatii vain vähän tai ei ollenkaan erityistä koulutusta, jotta siitä voi nauttia. Rento vapaa-aika on pohjimmiltaan hedonistista eli sitä harjoitetaan nimenomaan välittömän nautinnon vuoksi. Rentoon vapaa-aikaan luokitellaan pelaaminen, rentoutuminen, passiivinen viihde, aktiivinen viihde sekä seurallinen keskustelu ja aistien stimulaatio. Satunnainen vapaaehtoistyö on myös yksi rennon vapaa-ajan tyypeistä. Rento vapaa-aika on kuitenkin huomattavasti vähemmän merkittävää kuin vakavasti otettu vapaa-aika, eikä se tarjoa mahdollisuutta uraan sellaisenaan. Tästä huolimatta rento vapaa-aika on tärkeää yksilön henkilökohtaisessa ja sosiaalisessa elämässä (Stebbins, R. A. 2005).

Vakavasti otetun vapaa-ajan *harrastajat* luokitellaan viiteen luokkaan: 1) keräilijät, 2) valmistajat 3) aktiviteettiin osallistuvat (ei-kilpailuhenkisissä harrastuksissa), 4) urheilun ja pelien pelaajat (kilpailuhenkiset, sääntöpohjaiset aktiviteetit) ja 5) vapaiden taiteiden harrastajat. Tätä luokittelua on mahdollista soveltaa myös keskiaikaharrastajien segmentoinnissa. *Ammattilaiset* määritellään sekä taloudellisesti että sosiaalisesti työntekijöiksi, joiden tulot ovat riippuvaisia sellaisesta toiminnasta, jota *amatöörit* ja harrastajat harjoittavat ilman palkkaa vapaa-aikanaan. (Stebbins, R. A. 2007, s. 6-8). "Ammattimainen harrastaminen" sen sijaan on vakavasti otettua vapaa-aikaa, josta työntekijä saa toimeentulon. Ammattiharrastamisessa raja työn ja vapaa-ajan välillä on käytännössä poistunut, sillä toimeentulon lisäksi ammattiharrastajia motivoi tekemisen merkityksellisyys ja mahdollisuus itseilmaisuuksiin. (Stebbins, R. A. 2005, s. 2.) *Serious leisure* -teoria voi auttaa ymmärtämään ja jäsentämään keskiaikaharrastuksen monimuotoisuutta kulttuuriympäristön kontekstissa.

1.2 Kulttuuriperinnön tuotteistaminen elämysyhteiskunnassa

Keskiaikaharrastus voidaan nähdä elämysyhteiskunnassa harjoitettavana kulttuuriperinnön tuotteistamisena. Pinen ja Gilmoren *Elämysyhteiskunta* -teoria selittää Robert A Stebbinsin *Serious leisure* -teorian yhteiskunnallisena ilmiönä toimien ikään kuin laajempaan yhteiskunnallisena kattoteorian. Näen, että elämysyhteiskunta on alusta ja samaan aikaan myös kulttuurinen asenneilmapiiri, jossa vapaa-ajan toimintaa harjoitetaan.

Elämysyhteiskunnassa kuluttajan valintoja ohjaavat yhä vähemmän ulkoiset pakot ja yhä enemmän arvot ja mielikuvat (Schulze, 1992, Karkulehdon, S. & Venäläisen,

J. 2016, 16 mukaan). Kuluttajakäyttäytymisen muutoksen syynä ovat vapaa-ajan käyttöön liittyvien arvostusten muutokset (Pinen ja Gilmore Karkulehdon, S. & Venäläisen, J. 2016, mukaan). Elämisyhteiskunnassa kuluttajat pyrkivät hyödyntämään yhä suuremman osan valveillaoloajastaan ja etenkin vapaa-ajastaan niin sanottuna laatuaikana, jolloin massakulutustavaroiden tai laadullisesti yhdentekevien palveluiden suhteellinen merkitys pienenee. Toisaalta myös aiempaa suuremmat väestönosat sosiaalisesta luokasta huolimatta kykenevät täyttämään vapaa-aikansa kuluttamalla palveluita ja elämyksiä.

Elämisyhteiskunnassa työ, tuotanto ja talous ovat muuttuneet siten, että voidaan puhua siirtymästä elämystalouteen. Elämystaloudessa tuotannon arvo ei koostu enää yksinomaan konkreettisten tuotteiden valmistamisesta ja myymisestä, vaan tuotanto keskittyy yhä useammin tuotteisiin ja palveluihin sisällytettyjen abstraktien merkitysten, konseptien ja elämysten luomiseen. (Karkulehto, S. & Venäläinen, J. 2016, 15.) Karkulehdon ja Venäläisen (2016) mukaan Pinen ja Gilmoren elämystalousteoria perustuu käsitykseen, jonka mukaan taloudellinen toiminta kehittyy toisiaan seuraavien kehitysvaiheiden kautta. Ensimmäinen talouden kehitysvaihe on raakamateriaalien louhinta, jota seuraa kulutustavaroiden valmistus. Kolmas vaihe on palvelujen tuottaminen ja välittäminen ja viimeisenä elämysten ”näyttämöllepano” tai ”lavastaminen”. (Karkulehto, S. & Venäläinen, J. 2016, 19.)

Pelkkä tuote tai palvelu ei elämystaloudessa enää sellaisenaan riitä, vaan kuluttajalle on tuotettava entistä enemmän syitä valita kyseinen tuote tai palvelu. Elämisyhteiskunnassa kokemusten merkitys kuluttajan valinnoissa korostuu. Karkulehdon ja Venäläisen (2016, 19) mukaan tavallisimpienkin kulutuskokemusten kehystäminen elämyksellisyydellä tuottaa kulutushyödykkeisiin merkityksellistä lisäarvoa, jonka myötä niistä voidaan veloittaa korkeampi hinta. Silloinkin, kun fyysinen tavara on vielä tarpeen, se myydään ”sisältöpalveluin kuorretuttuna” (Karkulehto, S. & Venäläinen, J. 2016, 19).

Palveluiden tarinallistaminen eli tarinalähtöinen palvelumuotoilu, jollaiseksi keskiaikaharrastuskin voidaan ymmärtää, tarkoittaa kuluttajan palvelukokemuksen tuottamista tarinan muotoon. Tarinallistamisen avulla luodaan arvoa lisäämällä elämyksellisyyttä. (Kalliomäki, A. 2016, 66.) Tarinalähtöinen palveluliiketoiminta on käytännössä palveluympäristön ja palveluprosessien suunnittelemista. Draamallisen tarinankerronnan avulla yrityksen brändi muuttuu toiminnalliseksi osaksi palvelutuotetta. Tarinallistajan tehtävänä on yhdistää palvelun elementit eli palvelutuokiot yhteen tarinan avulla käyttämällä työssään fiktiivistä ja draamallista tarinankerrontaa. Keskiaikaharrastajatkin toimivat tarinallistajina suunnittelemalla keskiaikateemaisille palvelutuotteille ydintarinoita, tarinaidentiteettejä, tarinanäyttämösuunnitelmia sekä käsikirjoittavat palvelutarinakäsikirjoituksia. (Kalliomäki, A. 2016, 65.)

Pine ja Gilmore (Karkulehdon, S. & Venäläisen, J. 2016. mukaan) esittelevät elämystuotteiden luomiseksi viisi suunnitteluperiaatetta. Ensinnäkin tuotteelle on luotava yhtenäinen teema, jota tarjottu elämys kauttaaltaan heijastelee. Toiseksi tuotteelle luodun teeman varaan on rakennettava helposti seurattavia johtolankoja. Kolmanneksi on poistettava sellaiset rönsyt, jotka saattaisivat vaikeuttaa teeman sisäistämistä. Neljänneksi on tarjottava muistelun välineitä, jotka lisäävät elämyksen ajallista kestoa, ja viidenneksi on käytettävä kaikkiin viiteen aistiin vetoavia keinoja elämyksen arvon kasvattamiseksi. (Karkulehto, S. & Venäläinen, J. 2016, 21.)

Kulttuuriperinnön hyödyntäminen etenkin matkailussa ja tapahtumatuotannossa herättää eettistä keskustelua siitä, kenellä on oikeus tuotteistaa ja saada taloudellista hyötyä menneisyydestä (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 22). Kulttuuriperintöön linkittyvästä matkailusta käytetään kansainvälisesti käsitettä *heritage tourism*, joka on käännettävissä *perinnematkailuksi*. Perinnematkailuksi ymmärretään sekä 1) kliseinen paikallista aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä hyödyntävä matkailu, 2) matkailu, joka kohdistuu luonto- ja kulttuuriperintökohteisiin tai 3) omille juurille tai ihmiskunnan historiaan suuntautuva matkailu (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 23). Toisinaan on jopa kärjistetysti ilmaistu kulttuuriperintöteollisuuden tuotteistavan menneisyyden jälkiä kertomalla historiallisia satuja (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 24). Tämä Tuomi-Nikulan, Haanpään ja Kivilaakson (2013, s. 24) esittämä näkemys edustaa jälkimodernismin aikaista kulttuuri-imperialismia, jossa kulttuuriperintö valitaan ja representoidaan rahan ja vallan avulla turistien ehdoilla. Tämän kulttuuriperintöön fokuoituneen näkemyksen ja elämysyhteiskuntateorioiden välille syntyy tiettyjä jännitteitä elämysyhteiskuntateorian ollessa kovin kaupallinen lähestymistapa. Serious leisure -teoria kuitenkin huomioi vapaa-ajan toimintojen kaupallisen ja taloudellisen ulottuvuuden eli syntyvä ristiriita on korkeintaan mielenkiintoinen.

Keskiaikatapahtumia voidaan tarkastella myös matkailututkimuksen näkökulmasta, jolloin keskiössä ovat paitsi oikeus tuotteistaa kulttuuriperintöä matkailupalveluiksi myös tuotteistetun kulttuuriperinnön autenttisuuteen liittyvät kysymykset. Matkailututkimuksessa autenttisuuden etsiminen nähdään matkailun trendinä, mutta tästä huolimatta matkailuelinkeinon piirissä tiedostetaan matkailijoiden kohtaavan toisinaan matkakohteessa aitouden ja alkuperäisyyden sijaan lavastetun autenttisuuden. Lavastettuun autenttisuuteen kytkeytyvät turistisen näyttämön ja takahuoneen käsitteet sekä valetapahtumat (Lüthje, M. 2017, s. 219). Lüthjen (2017, s. 219) mukaan valetapahtumat ovat turistista kulutusta varten suunniteltuja, keinotekoisia attraktioita, jotka voidaan tarjota matkailijoille helposti, nopeasti ja varmasti. Autenttisuuden näkökulmasta katsottuna matkailukohteiden jakautuvat turisteja varten rakennettuihin alueisiin eli epäautenttisiin turistisiin näyttämöihin ja toisaalta paikallis-

ten asukkaiden autenttisiin alueisiin eli takahuoneisiin (Lüthje, M. 2017, s. 219). Lüthjen (2017, s. 219) mukaan matkailijat pyrkivät todellisiin takahuoneisiin pääsemättä niihin, kun paikalliset lavastavat turisteja näyttämöitä näyttämään takahuoneilta.

Matkailututkimuksen piirissä puhutaan harvemmin integriteetin käsitteestä, joka on kulttuuriympäristön suojelussa, ja vielä tarkemmin määriteltynä rakennussuojelussa ymmärretty kulttuuri- tai luonnonperintökohteen eheytenä ja yhtenäisyytenä. Jokilehdon (1999) mukaan integriteetti voidaan määritellä seitsemän aspektin kautta, jotka ovat sijainti, suunnittelu, puitteet, materiaali, ammattitaito, tunnelma ja sopeutuminen. Toisin sanottuna integriteetti voidaan ymmärtää sosio-toiminnallisena, materiaalis-rakenteellisena tai visuaalis-esteettisenä (Lonkila, H. 2019). Rönkön (2012, s. 225) mukaan integriteetti tarkoittaa myös kohteen olemuksellista ”rehellisyyttä” alkuperälleen ja varsinaiselle olemukselle. Rakennussuojelussa autenttisuus puolestaan ymmärretään kohteen aitoutena. Autenttisuutta voi olla neljänlaista: muotoilun ja suunnittelun, materiaalin, työstämisen ja sijainnin autenttisuutta. (Rönkkö, E. 2012, s. 225.) Yhteistä matkailututkimuksen ja rakennussuojelun käsityksille autenttisuudesta on se, että molemmat näkemykset tunnustavat autenttisuuden subjektiivisena tai sosiaalisesti rakennettuna. Tämä näkemys hyväksyy elämystalouden eikä suhtaudu sen autenttisuuteen yhtä kriittisesti kuin kriittinen kulttuuriperintötutkimus.

1.3 Aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö ennen ja nyt

Klassinen kansantieteellinen tutkimus perustuu aineelliseen kulttuuriperintöön, jossa tutkimuksen ja tallentamisen kohteena ovat nimenomaan vanhat kansanomaiset esineet. Esinetutkimus on luonteeltaan monitieteellistä ja saanut vaikutteita esimerkiksi kielitieteistä, arkeologiasta, kulttuurimaantieteestä ja antropologiasta. Esinetutkimuksen perinteisiä suuntauksia olivat esimerkiksi 1) *evolutionismi*, jossa jäsennettiin esineiden muutosta typografisten piirteiden perusteella kronologisiin vaiheisiin, 2) *diffusionismi*, jossa kartoitettiin kulttuurin materiaalisten piirteiden maantieteellisiä kulkureittejä ja alueellista juurtumista, 3) *funktionalismi*, jossa eriteltiin kulttuurin aineellisten piirteiden muodostaman kokonaisuuden tarkoituksenmukaisuutta sekä 4) *kulttuuriekologia*, jossa tutkittiin ihmisten tekemän aineellisen maailman sopeutumiskykyä erilaisissa luonnonympäristöissä. (Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H. & Siivonen, K. 2011, s. 8.)

Perinteisessä esinetutkimuksessa fokus oli esineessä itsessään. Materiaa käyttävää, työstävää ja merkityksellistä ihmistä ei nähty kiinnostavana, kunnes 1960- ja 1970-luvuilla aineellisten kulttuurinpiirteiden aineettomien merkitysfunktioiden tutkimus sai jalansijaa tieteellisessä keskustelussa. Esineitä alettiin tulkita merkkeinä ja

niihin liittyviä merkityksiä pyrittiin selvittämään *struktuurialism*in ja *semiotiikan* keinoin. (Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H. & Siivonen, K. 2011, s. 9.)

Käsite *aineeton kulttuuriperintö* otettiin ensimmäisen kerran esille vuonna 1982 Meksikossa järjestetyssä maailmanperintökonferenssissa. Meksikon konferenssissa vuonna 1982 tiedeyhteisö oli valmis laajentamaan käsitystään kulttuurista ja kulttuuriperinnöstä käsittämään aineellisen lisäksi myös aineettoman kulttuurin, joka tuolloin miellettiin koostuvaksi arvojärjestelmistä, perinteistä ja uskomuksista. Unescon yleiskokous hyväksyi vuonna 1989 julistuksen Ihmiskunnan suullisen ja aineettoman perinnön mestariteoksista. Tämän pohjalta syntyi Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta, jonka Unesco hyväksyi vuonna 2003 yleiskokouksessaan Pariisissa ja jonka Suomi ratifioi vuonna 2013. Tämä Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta määritteli aineettomaksi kulttuuriperinnöksi suulliset perinteet, esittävät taiteet, sosiaaliset käytännöt, rituaalit ja juhlallisuudet, luontoa ja maailmankaikkeutta koskevat tiedot ja käsitykset sekä perinteiset käsityötaidot. (Yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta 47/2013).

Tuoreimpien kulttuurin tutkimukselle tyypillisten näkemysten mukaan raja aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön välillä on kuin veteen piirretty viiva, sillä jokaisen aineellisen objektin takana nähdään olevan aineeton prosessi (Vilkuna, J. 2007, s.12-44). Nykyisessä esinetutkimuksessa ajatellaan, että esineet saavat merkityksen ainoastaan ihmisten käytössä, ihmisten niille antamien ominaisuuksien ja tarkoituspereien kautta. Pelkkä tieto esineen materiaalista ja valmistusmenetelmistä ei riitä, vaan esineen merkityksen tulkinta vaatii tietoa myös esineen käyttöyhteydestä ja siitä, miten esine on yhdistänyt omistajansa tai käyttäjänsä yhteiskuntaan. Materiaalinen kulttuuri välittää ja heijastaa kulttuurisesti määrittäviä tunteita, toimintoja ja arvoja. (Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H. & Siivonen, K. 2011, s. 8-9). Tätä ajatusta tunnustavat myös museologian nykysuuntaukset (Vilkuna, J. 2007, s. 12-44).

Kulttuuriperinnön tutkimuksessa aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö limityvät siten, että materiaalinen todellisuus 1) välittää arvoja kuvaamalla ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita ja korostamalla yhteiskunnan valtarakenteita, 2) heijastaa ihmisten moniulotteista ja laajaa ymmärrystä maailmasta ja 3) kytkeytyy aineettomaan kulttuuriin ajassa ja paikassa alati muuttavana kokonaisuutena (Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H. & Siivonen, K. 2011, s. 11). Perinteinen esinetutkimus on itsessään luonut esimerkiksi vahvoja kansallisia symboliarvoja tutkimuksen ja tallentamisen keskittyessä nimenomaan vanhoihin kansanomaisiin esineisiin, joiden nähtiin joko taidokkaina käsitöinä tai perinteisinä elinkeinollisina välineinä symboloivan suomalaista kulttuuria (Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H. & Siivonen, K. 2011, s. 8). Kulttuuriperintö voidaan nähdä myös jaettuna tietoisuutena omasta kulttuurisesta erityisyydestä suhteessa toisenlaiseen kulttuuriseen erityisyyteen (Siivonen, K. 2013,

s. 318). Jo pelkästään se, mitä aineellista kulttuuriperintöä nimetään merkitykselliseksi, on itsessään aineellinen yhteiskunnan arvoja heijastava prosessi.

1.4 Kulttuuriperinnön määrittelyn auktorisoidut valtarakennelmat

Kulttuuriperintöä voidaan tarkastella sen yhteiskunnallisen merkittävyyden ja julkisuusarvon näkökulmasta jakamalla kulttuuriperintö karkeasti kahteen kategoriaan. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat julkisesti ja yhteisöllisesti tunnustetut ja virallisesti suojellut aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön jäljet, joilla on taiteellista tai tieteellistä merkitystä paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 15). Toiseen kategoriaan kuuluvat arkisemmat menneisyyden jäljet, joilla on merkitystä yksittäisen ihmisen, yhteisön tai paikkakunnan arjelle ja identiteetille. Arjen kulttuuriperintö käsittää sekä tapakulttuurin kaltaisen aineettoman kulttuuriperinnön kuin myös symboliarvon saaneen aineellisen perinnön. (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 15.) Molempiin kategorioihin kuuluvan kulttuuriperinnön merkityksiä tuotetaan, vahvistetaan ja ylläpidetään kaikilla yhteiskunnan tasoilla (Sivula, A. 2013, s. 162).

Mikään perinneaines ei ole alkujaan tehty kulttuuriperinnöksi, vaan kulttuuriperintö, niin aineeton kuin aineellinen, on aina luotu alun perin arkisen elämän tarpeisiin (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 22). Onkin kiinnostavaa pohtia, kenellä on valta valikoida jokin menneisyyden jälki kulttuuriperinnöksi tai vaihtoehtoisesti unohtaa ja tietoisesti hävittää jokin toinen perinneaines merkityksettömänä. Kulttuurihistoriallisen näkökulman mukaan kulttuuriperinnöksi voidaan luokitella melkein mikä vaan ilmiö, jonka juuret ovat menneisyydessä. Tuomi-Nikulan, Haanpään ja Kivilaakson (2013, s. 14) mukaan kulttuuriperinnön käsitteellä viitataan joukkoon menneisyydestä periytyviä aineellisia ja aineettomia resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojensa, uskomustensa, tietojensa ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi niiden omistajuuksista riippumatta.

Kansainvälisessä mittakaavassa YK:n kasvatusta, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon on ylin valta kulttuuriperinnön määrittelemisessä. Unescon maailmanperintökohteet ovat kansainvälisen yhteisön yhdessä tunnistamia ja suojeltaviksi nimettyjä sillä perusteella, että ne nähdään "erityisen merkittävänä ihmiskunnan saavutuksina" (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 15). Vuonna 1972 solmitun Unescon kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisen yleissopimuksen lähtökohtana on ihmiskunnan yhteisen kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyminen tuleville sukupolville (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 17). Jo vuonna 1954 solmitussa Haagin sopimuksessa oli lähtökohtana yksittäisen kansakunnan kulttuuririimuuden tuhoutumisen näkeminen koko ihmiskuntaa koskevana menetyksenä

(Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 16). Nimenomaan aineellinen kulttuuriperintö onkin nähty kansainvälisesti yhteisenä kulttuuriperinnön suoje-
lun institutionalisoitumisen alkuajoista lähtien.

Suomen ratifioimien kansainvälisten kulttuuriperintösopimusten sisältö heijastuu myös kansalliseen lainsäädäntöön, joskin kulttuuriperinnön määrittely ei ole lainsäädännön puitteissa selkeärajaista, sillä kulttuuri- ja luonnonperintöä sivutaan useissa eri laeissa. Kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön suojelusta on säädetty muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaissa, muinaismuistolaisissa, kirkkolaisissa sekä laissa rakennusperinnön suojelemisesta ja laissa ortodoksisesta kirkosta. (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 17.)

Kansallisesti ja alueellisesti muistiorganisaatioilla eli museoilla, arkistoilla ja kirjastoilla on vahva rooli alueellisen kulttuuriperinnön valinnassa, määrittelyssä, arvottamisessa ja sen käyttöön liittyvissä asioissa. Etenkin museoiden rooli kulttuuriperinnön määrittäjinä on merkittävä, sillä niillä on periaatteessa vapaus tehdä valintoja kokoelmiin ottamien esineiden suhteen, lukuunottamatta muinaismuistolain ja luonnonsuojelulain asettamia velvoitteita. (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 21.) Suomessa virallisesti kulttuuriperinnöksi listattuja ovat paitsi museoiden, kirjastojen ja arkistojen kokoelmat, myös suojelumerkinnän saaneet kulttuurihistoriallisesti, maisemallisesti, alueellisesti tai rakennustaiteellisesti merkittävät rakennukset, kokonaiset rakennetut alueet, julkisesti tai yhteisöllisesti tunnustetut luontokohteet ja maisemat, sekä maalla ja veden alla sijaitseva arkeologinen kulttuuriperintö (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 15).

Paikallisella, yhteisöjen ja yksilöiden tasolla, kulttuuriperinnön arvottamisessa voidaan käyttää esimerkiksi *muistin paikan* ja *muistin maiseman* määritelmiä. Muistin paikalla tarkoitetaan sitä aineetonta tai aineellista kulttuuriperintöä, jolla on erityinen rooli yhteisön tai yksilön yhteenkuuluvuutta tai historian tietoisuutta vahvistavana symbolina. Muistin paikkana konkreettinen paikka, historiallinen hahmo, rituaali, symboli tai tapa tukee yhteisön jäsenten menneisyyden tulkintaa ja sen kautta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisen yhteyden ymmärtämistä. Muistin maisemalla viitataan puolestaan ajallisiin kerrostumiin, joiden kautta ihmisen toiminnan jäljet näkyvät fyysisessä ympäristössä. Muistin maisema koostuu rakennetuista kohteista, historiallisista tapahtumapaikoista ja eri aikakausien muokkaamista maisemista. Jo pelkästään esimerkiksi katujen nimet kertovat muistin maiseman tarinaa. (Sivula, A. 2013, s. 164.)

2 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

2.1 Tutkimusasetelma ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millaisena keskiaikaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus näyttäytyy kulttuuriympäristöprosesseissa. *Kulttuuriperintöprosessilla* tarkoitan tässä tutkimuksessa ”tapahtumien ketjua, jossa yksilöt, yhteisöt tai erilaiset instituutiot valitsevat jonkin menneisyyden jäljen, vaalivat ja säilyttävät sitä ja tuottavat sen tietoisesti kulttuuriperinnökseen” (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 13). Kulttuuriperintöprosessit muuttavat *historiakulttuuria* eli menneisyyttä koskevien mielikuvien ja tietojen käyttämistä, muokkaamista ja tuottamista. Historiantutkijoiden keskuudessa on käytetty käsitettä *historiakulttuuri* kuvaamaan kaikkia niitä tapoja ja foorumeita, esimerkiksi mediamuotoja, joiden avulla ihmiset käsittelevät suhdettaan menneisyyteen. (Lehtisalo, A. 2011, s. 36.)

Tutkimukseni avulla hahmotan historian elävöittämissä paikkaa *historiakulttuurissa* ja keskiaikaharrastajien roolia kulttuuriperintöprosesseissa.

Tutkimuskysymykseni on:

Miten keskiaikaharrastajat asemoituvat kulttuuriperinnön säilyttäjinä, suojelijoina ja merkityksellistäjinä suhteessa muihin kulttuuriperintöä ylläpitäviin tahoihin niin harrastuksen piirissä kuin myös sen ulkopuolella?

Tutkimuskysymykseeni sisältyy kaksi alakysymystä:

- A. Onko keskiaikaharrastajilla muistiorganisaatioiden tavoin valtaa valikoida jokin menneisyyden jälki kulttuuriperinnöksi tai vaihtoehtoisesti unohtaa ja tietoisesti hävittää jokin toinen perinneaine merkityksettömänä?

- B. Onko keskiaikaharrastajilla oikeus tuotteistaa ja saada taloudellista hyötyä menneisyydestä?

Tässä tutkimuksessa käsitän keskiajan elävöittämisen, ja historian elävöittämisen laajemminkin, yhtenä historian representaation *mediumina* ja tapana esittää historiallista aikaa. Historian elävöittäminen on siis medium siinä missä historialliset elokuvat, museot, pelit tai tietokirjatkin. Historiakulttuurin eri ilmaisumuotojen välillä on havaittavissa sekä mediumien sisäisiä että niiden välisiä hierarkioita. Audiovisuaaliset historiakulttuurin mediumit on nähty poikkeuksellisenä välineenä, jolla merkittäviä tapahtumia ja henkilöitä voidaan dokumentoida tulevaisuuden historioitsijoita varten. Toisaalta audiovisuaalisten mediumien on pelätty vääristävän käsityksiä menneisyydestä ja syrjäyttävän oikean historian, sillä niiden avulla voidaan luoda mielikuvituskellisia näkymiä menneisyydestä. (Lehtisalo, A. 2011, s. 36). Lehtisalo (2011, s. 36-37) on tulkinnut tämän ilmaisumuotojen välisen hierarkian näyttäytyvän käytännössä siten, että hierarkian huipulla on kirjoitettu kieli ja pohjalla mekaanisesti tuotettu visuaalisuus.

Esimerkkinä historiakulttuurin foorumien sisäisestä hierarkiasta toimii puolestaan Sivulan esittämä *historiakulttuurin käytännöllisen aktiivisuuden kenttä*, joka voidaan jakaa *akateemiseen kenttään, harrastajien kenttään ja yksityiseen kenttään*. Nämä kolme kenttää toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja eroavat toisistaan lähinnä siitä, miten tärkeänä menneisyyttä koskevan tiedon tuottaja pitää historiantutkimuksen metodisääntöjen noudattamista. Sama toimija voi olla aktiivinen myös eri kentillä eli esittää ja välittää menneisyyden tulkintoja tutkijakoulutuksen saaneena akateemisen kontrollin läpikäyneissä julkaisuissa ja samanaikaisesti myös julkaista esimerkiksi kotiseutuhistoriikin harrastajan roolissa (Sivula, A. 2013, s. 163-164). Painotus tässä hierarkkisessa mallissa on käytännöllisen aktiivisuuden kirjallisilla tuoksilla.

Vaikka historiakulttuurin mediumien väliset ja sisäiset hierarkiset rakenteet on syytä tunnistaa ja tiedostaa myös tässä tutkimuksessa, on huomioitava, että historiakulttuuri käsittää myös keskenään vuorovaikutuksessa olevia limittäisiä ulottuvuuksia ja muotoja. Rösenin historiakulttuurin kolmen ulottuvuuden malli huomioi kognitiivisen ulottuvuuden lisäksi myös taiteellisen ja poliittisen ulottuvuuden. Tämä malli on enemmän limitteinen kuin hierarkkinen. Hannu Salmen malli historiakulttuurin muodoista esittelee puolestaan viisi tapaa, joilla menneisyys näyttäytyy nykyhetkessä: menneisyys muistina, kokemuksena, käytäntöinä, artefakteina ja hyödykkeinä. Salmen mallissa audiovisuaalisilla historiakulttuurin medioilla on keskeinen rooli kaikissa näissä historiakulttuurin muodoissa, esimerkiksi kollektiivisen muistin työstämisessä, nostalgisten kokemusten synnyttämisessä ja menneisyyden tuotteistamisessa. (Lehtisalo, A. 2011, s. 37-38)

Kulttuuriperintö on nykyisin käsitteenä etäännytetty historiallisesta kontekstistaan ja tulkittu kulttuuriseksi konstruktioksi, jota ovat muokanneet muun muassa poliittinen ja taloudellinen valta (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 8). *Kriittinen kulttuuriperinnön tutkimus*, jota tämäkin tutkielma edustaa, mieltää kaiken kulttuuriperinnön aineettomaksi, koska vasta kulttuuriperintökohteeseen liitetyt arvot tekevät kohteesta kulttuuriperintöä. Niinpä kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen keskiössä onkin kulttuuriperinnön määrittelyn *diskurssiivista* luonnetta, kulttuuriperintöasiantuntijuutta ja valta-asetelmia haastavat keskustelut ja tulkinnat (Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. 2013, s. 19), joista tämäkin tutkimus on kiinnostunut.

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016, s. 26) mukaan diskurssiiviselle lähestymistavalle on ominaista oletukset 1) kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta ja seurauksia tuottavasta luonteesta, 2) rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassaolosta, 3) merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta, 4) toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin ja 5) kielenkäytön seurauksia tuottavasta luonteesta.

Kielenkäyttö ei ainoastaan kuvaa, vaan myös merkityksellistää ympäröivää sosiaalista todellisuutta. "Käyttäessämme kieltä me konstruimme eli merkityksellistämme kohteet, joista puhumme" (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 26). Merkityksellistäminen tapahtuu sosiaalisesti jaettujen merkityssystemien avulla. Diskurssianalyysille on ominaista käsitys siitä, että kieli ei heijasta yksiselitteisesti ulkoista todellisuutta. (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 28). Yhden merkityssystemin sijaan sosiaalisen todellisuuden ajatellaan rakentuvan useista rinnakkaisista ja toisinaan myös keskenään kilpailevista merkityssystemeistä. (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 32).

Tulkintarepertuaarin käsite soveltuu arkisen kielenkäytön vaihteluiden tarkasteluun diskurssin käsitettä paremmin (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 34-35), joten puhun diskurssien sijaan tulkintarepertuaareista. Diskurssianalyysissa tarkastellaan sitä, miten tulkintarepertuaareja tuotetaan, uusinnetaan ja muunnetaan sosiaalisissa tapahtumatilanteissa eli konteksteissa. Tällaiset sosiaaliset kontekstit ovat aika- ja paikkasidonnaisia, joskin tarkastelun mittakaava voi vaihdella hyvinkin radikaalisti. *Lause- ja episodikonteksti* on pienimmän mittakaavan mukainen diskurssiivinen lähestymistapa, jossa tarkastellaan sanojen yhteyttä lauseeseen tai yksittäisen teon yhteyttä toimintaan. Kontekstin käsite laajenee tarkastelussa siten, että seuraavalla tasolla käsitellään jo yksittäisen lauseen merkitystä suhteessa lauseiden kokonaisuuteen. (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 36-37.) *Vuorovaikutuskontekstia*

hyödynnetään analysoitaessa etenkin keskustelupuheenvuoroja, joissa esimerkiksi aihe-herajaukset ja kannanotot rakentuvat suhteessa keskustelun kulkuun (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 38).

Tutkimuksessani tarkastelunäkökulma liikkuu *kulttuurisen kontekstin* tasolla. Kielenkäyttö suhteutuu aina myös kulttuurisiin ulottuvuuksiin, kuten tapoihin, stereotypioihin ja yleiseen yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, jotka eivät välttämättä edes välity suoraan keskustelusta (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 39). *Kulttuurinen konteksti* on tarkastelunäkökulmista laajin, sillä siinä tarkastellaan kielenkäyttöä konkreettisen tapahtumatilanteen ulkopuolella. Kielenkäyttö suhteutuu aina myös myös kulttuurisiin ulottuvuuksiin, kuten tapoihin, stereotypioihin ja yleiseen yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, jotka eivät välttämättä edes välity suoraan keskustelusta, jolloin niiden analysointi vaatii kulttuurisen kontekstin tuntemusta. (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 39). Keski-ikäiharrastajien voidaan olettaa huomioivan esimerkiksi julkisesti tunnustetun ja paikallisesti merkittävän aineettoman kulttuuriperinnön arvottamisen kysymykset sekä pohdinnan oikeudesta tuotteistaa kulttuuriperintöä vasta-argumenteissaan silloinkin, kun mikään taho ei varsinaisesti argumentoi heidän kanssaan.

Diskurssianalyysissa toimijan kiinnittymistä merkityssystemeihin käsitellään toimijaulottuvuuksien kautta. Toimijaulottuvuuksia analysoidaan identiteetin, subjektiposition ja diskurssin käyttäjän käsitteiden avulla (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 43-45.) Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016, s. 45) mukaan toimijan *identiteetillä* tarkoitetaan niitä tulkintarepertuaareissa muotoutuvia oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, joita toimija olettaa itselleen tai toisille toimijoille ja joita muut toimijat olettavat hänelle. *Subjektipositiolla* tarkoitetaan puolestaan niitä toiminnan rajoituksia ja toimija-aseman vaihteluita, joita toimijalle rakentuu erilaisissa konteksteissa. Diskurssin käyttäjä on käsitteenä edellisiä laajempi ja antaa toimijalle subjektipositiota laajemman mahdollisuuden määrittää itse itseään liikkuen vaihtoehtoisissa ja ristiriitaisissakin merkityssystemeissä. (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 45.) Nämä toimijaulottuvuudet ovat tutkimuksessani varsin käyttökelpoisia pohdittaessa toimijan eli tässä keski-ikäiharrastajan oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia sekä rooleja, rajoituksia ja positioita niin monimuotoisen harrastajakunnan sisällä kuin myös suhteessa muihin aineetonta kulttuuriperintöä merkityksellistäviin toimijoihin.

2.2 Aineistona lehtiartikkelit

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella sitä, miten historian elävöittäminen keskiaikaharrastuksena osallistuu kulttuuriperintöprosesseihin. Etsin vastausta tutkimuskysymykseeni keskiaikaharrastajia käsittelevistä sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleista. Tietokantana käytin *Kansalliskirjaston digitaalisia aineistoja*. Ennen kun voin rajata aineistoni alueellisesti ja ajallisesti, oli minun kartoitettava, kuinka paljon keskiaikaharrastuksesta oli yleisesti julkaistu artikkeleita. Tarvitsin siis tietoa julkaisujen kokonaismäärästä sekä ajallisesta ja alueellisesta sijoittumisesta.

1. Kuinka paljon julkaisuja on kaikkiaan?
2. Missä lehdissä keskiaikaharrastuksesta on kirjoitettu?
3. Mille aikavälille julkaisut sijoittuvat?

Tein testihaun kansalliskirjaston digitaalisille aineistoille käyttämällä hakusanana *keskiaikaharrastusta* katkaisemattomana ja perusmuotoisena. Kansalliskirjaston tietokanta tunnistaa ilmeisesti hakusanan kaikissa taivutusmuodoissaan eli sanoja ei ole edes tarpeen katkaista. Haen vain suomenkielisiä artikkeleita, joten käytin suomenkielisiä hakusanoja. Hain hakusanalla osumia tekstisisällöstä, jolloin osumia tuli 56. Toinen vaihtoehto olisi hakea osumia kuvailutiedoista. Osumat ovat sivukohtaisia, joten kaksi- tai useampisivuiset artikkelit näkyvät useampana osumana. Osa artikkeleista on myös julkaistu identtisenä useammassa sanomalehdessä.

Huomiona todettakoon, että artikkeleita löytyi monipuolisesti keskiaikaharrastamiseen liittyen. Tuoreimmat olivat 2000-luvun alkupuolelta, mutta pääosin osumat sijoittuvat 2010-luvun jälkipuoliskolle. Googlella löytämäni ideapaperissa esiteltyt artikkelit eivät kuitenkaan tulleet vastaan hakusanalla *keskiaikaharrastus*. Haku ei ollut vielä kattava, vaan oli syytä kokeilla myös muita hakusanoja: keskiaikayhdistys, keskiaikaseura, keskiaikatapahtuma, keskiaikapidot, keskiaikamarkkinat, keskiaikafestivaalit, turnajaiset, buhurt, viikinkimiekkailu, keskiajan elävöittäminen ja keskiaikaiset käsityöt.

Hakusanalla *keskiaikayhdistys* löytyi 57 osumaa. Näistä osumista poistin mainokset ja lisäsin uudet osumat aineistoluettelooni. Osumista löytyi yksi pääkirjoitus ja se on toistaiseksi sisällytetty aineistoon.

Hakusanalla *keskiaikamarkkinat* löytyi 448 osumaa. Hakusana on selvästi liian yleinen, sillä osumien määrä on turhan laaja. Osumat ovat lisäksi suurelta osalta mainoksia tai jo löydettyjä artikkeleita.

Hakusanalla *keskiaikapidot* löytyi 15 osumaa. Nämäkin olivat lähinnä mainoksia.

Kokeilin seuraavaksi hakusanoilla *keskiajan elävöittäminen*, jolla sain 161 osumaa. Nyt alkoi jo tulla suurimmaksi osaksi jo löydettyjä osumia.

Kokeilin lopuksi hakusanaa *viikinkimiekkailu* ja löysin muutaman uuden osuman.

Löysin yhteensä 86 aineistoksi soveltuvaa julkaisua, joille suoritin vielä aineiston rajauksen. Rajasin pois kaksi täysin teemaan soveltumatonta artikkelia. Muutama artikkeli oli myös aineistossa useampaan kertaan, sillä sama haastattelu oli julkaistu useammassa lehdessä. Käsittelen tässä tutkimuksessa keskiajan elävöittämistä nimenomaan nykykulttuurin ilmiönä, joten rajasin lopulliseksi aineistoksi ainoastaan vuosina 2010-2018 julkaistut artikkelit. Tämä aikarajaus ei pudottanut aineistosta pois kuin muutaman artikkelin, sillä suurin osa artikkeleista vaikutti olevan viime vuosilta. Perustelen käyttämäni aikarajauksen sillä, että nykykulttuurin ilmiöiden muodot muuttuvat vauhdikkaasti, joten parhaimman käsityksen keskiaikaharrastuksen nykytilasta saan, kun käsittelen mahdollisimman tuoretta aineistoa. Toki vanhempien artikkelin avulla olisi mahdollista muodostaa jonkinlainen ajallinen vertailuasetelma ilmiön kehittymisestä, mutta sitä en tässä tutkimuksessa tee. Näin lopullinen aineisto muodostui 76 artikkelista.

Aineistoni artikkeleista 36,8 % oli julkaistu vuonna 2017, 31,6 % vuonna 2018 ja 21,0 % vuonna 2016. Valtaosa aineistohaussa löytämistäni artikkeleista oli siis vuosilta 2016-2018, mikä kertoo sen, että keskiaikaharrastuksesta on viime vuosina uutisoitu aiempaa enemmän. (kts. Liite 1: Aineistona käytettyjen artikkelien julkaisuvuosi)

Alueellisesti olisi mahdollista rajata aineistosta esimerkiksi pelkkä Kanta-Häme, sillä 36,8 % artikkeleista oli julkaistu Kanta-Hämeen alueella ilmestyvissä lehdissä, kuten Hämeen Sanomat, Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, Janakkalan Sanomat ja Keski-Häme. Tällöin en olisi saanut kuitenkaan muodostettua kokonaiskuvaa keskiaikaharrastuksesta Suomessa. Yleisesti todettakoon, että aineistoni artikkelit on julkaistu lehdissä, joiden levikkialueella on julkisesti suojeltua rakennettua keskiaikaista kulttuuriperintöä. Rakennetun keskiaikaisen kulttuuriperinnön määrä maakunnittain ei kuitenkaan täysin korreloi sen kanssa, kuinka paljon keskiaikaharrastuksesta on kirjoitettu alueen lehdissä. Esimerkiksi Turun seutu on hämmentävän vähän edustettuna aineistossani. Uskoisinkin, että artikkelin alueellinen jakautuminen kuvaa paremmin sitä, kuinka aktiivista ja näkyvää keskiaikaharrastus milläkin maantieteellisellä alueella on. (kts Liite 2: Aineistona käytettyjen julkaisujen levikkialue)

Artikkelit sisältävät toimittajien kirjoittamaa tekstiä, sitaatteja haastatteluaineistosta ja valokuvia edustaen näin ollen multimodaalista aineistoa. Löytämäni artikkelit ovat tyyliältään pääsääntöisesti juuri sellaisia keskiaikaharrastajien haastatteluja, joita minun oli tarkoituskin etsiä. Henkilöhaastatteluja artikkeleista oli 27,6 %. Harrastaja oli kattavasti haastateltu myös yleisötapahtumissa, yhdistyksen omissa tapahtumissa sekä harrastuseurojen treeneissä. Osumista karsin samantien keskiaikatapahtumien

mainokset, joita on ollut erilaisilla lehtien *Tapahtumat* -sivuilla, mutta jätin haastatteluja sisältävät tapahtumista ennakkoon kirjoittavat artikkelit osaksi aineistoa.

Uutisluontoisemmat artikkelit antavat yleisempää tietoa keskiaikaharrastamisesta, sen laajuudesta ja kehityssuunnista Suomessa. Näitä artikkeleita on hyödynnetty lähteenä luvussa 1.1 *Keskiaikaharrastus Suomessa*. Pääkirjoitukset (n=2) ja pääkirjoituksen alanurkka (n=1) puolestaan peilaavat yleistä näkemystä keskiaikaharrastamisesta ja soveltuvat myös tutkimuksen taustoittamiseen.

Minun oli tarkoitus huomioida ainoastaan keskiaikaharrastajien haastattelut, mutta aineiston analyysin yhteydessä havaitsin, että eron tekeminen harrastajien ja keskiaikayhdistysten yhteistyökumppanien välillä oli käytännössä mahdotonta, sillä moni kaupallisempikin toimija oli profiloitui samanaikaisesti myös harrastajaksi. Pelkästään kuvissa esiintyviä harrastajia en analysoinut lainkaan, vaan keskityin tekstissä esiintyviin harrastajiin. Kuvateksteissä esiintyviä harrastajia analysoin kuvateksin laajuuden niin salliessa.

Varmistin aineistoni laadun huolellisella tiedonhaulla. Pyrkimys oli jatkaa tiedonhakua eri hakusanoilla niin kauan, että osumat alkavat olla jo kertaalleen öydettyjä. Aineiston kattavuuden arvioisin olevan jo nyt varsin hyvä, sillä erilaiset tavat harrastaa tulevat artikkeleista ilmi. Aineiston edustavuuden puolesta puhuu se, että samat osumat alkoivat toistua tiedonhaussa. Artikkelien sisällön perusteella aineisto sopii valitsemaani teoreettiseen viitekehukseen. Esimerkiksi artikkeleissa *Onnellisia ovat he, jotka johonkin hurauttavat* (Miilu, 07.03.2018) ja *Harrastus innoitti ammattiin* (Parrikkalan-Rautjärven Sanomat, 30.05.2016) puhutaan oletettavasti *Serious leisure* -tyylistä harrastamisesta.

Koska aineistoni on jo lehdissä julkaistu, ei henkilötietoja ole mielestäni tarpeen salata, vaan haastatteluissa esiintyneistä ihmisistä voidaan myös tutkielmassani puhua haastatteluissa käytetyillä nimillä. Aineiston käyttöoikeudet ovat siinä määrin rajattuja, ettei tietokanta ole avoin kaikille. Aineistoni on suojattu siten, että lukuoikeutta siihen ei ole kaikilla. Kirjautuessani Kansalliskirjaston digiaineistoon minun piti ilmoittaa, mihin käyttöön tiedonhakua suoritin ja ymmärsin, että käyttöoikeuteni aineistoon rajautuu vain pro gradu -tutkielmaani. Aineistona käyttämäni lehtiartikkelit löytyvät aineistoluettelosta.

3 LORDEJA JA VOUTEJA - KESKIAIKAHARRASTAJIEN SUBJEKTIPOSITIO KESKIAIKAHARRASTUKSEN SI- SÄISISSÄ TOIMINTAKULTTUUREISSA

Tässä luvussa tarkastelen kulttuurisia konventioita haastateltavien harrastajaidentiteetin kautta. Analysoin siis keskiaikaharrastuksen sisäisissä tulkintarepertuaareissa keskiaikaharrastajille muotoutuvia oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, joita harrastaja olettaa itselleen tai toisille toimijoille ja joita muut toimijat olettavat hänelle. Peilaan niitä toimija-aseman vaihteluita, joita haastateltaville rakentuu sisäisissä toimintakulttuureissa.

3.1 Keskiaikaharrastuksen nykymuodot Suomessa

Tässä luvussa jäsenän muutaman pääteeman avulla sitä, millainen harrastus on kyseessä. Tavoitteeni on segmentoida keskiaikaharrastajia pienempiin alaryhmiin ja vertailla, miten eri harrastajasegmentit puhuvat harrastuksestaan. Luokittelin harrastajat sen mukaan, mikä oli heidän ensisijainen ja toissijainen harrastusmuotonsa hyödyntämällä luokittelussa harrastajien ja toimittajan käyttämiä avainsanoja. Ensisijaisia harrastusmuotoja on voinut olla vain yksi jokaista haastateltavaa kohti ja tällaiseksi harrastusmuodoksi tulkitsin sen tavan harrastaa, jolla keskiaikaharrastaja esitteli itsensä tai jolla toimittaja häntä ensisijaisesti kuvaili.

Esimerkiksi artikkelin aloittaminen lauseella: *“Kun paimiolainen (nimi) kiinnostui keskiaikaharrastuksesta --”* (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9), on tulkittavissa siten, että paimiolaisen harrastajan ensisijainen harrastusmuoto on keskiaikaharrastus. Sen sijaan harrastajan jo profiloituttua keskiaikaharrastajaksi keskiaikaseuran puheenjohtajana, on toimittajan kommentti: *“-- puhuu historian elävöittämisestä --”* (Etelä-Suomen

Sanomat, 26.07.2014, nro 199, s. 4) tulkittavissa siten, että historian elävöittäminen on tämän keskiaikaharrastajan mainitsema toissijainen harrastusmuoto.

Ensisijaiseksi harrastusmuodoksi ja pääasialliseksi kiinnostuksen kohteeksi 81,7 % harrastuksensa muodon kertoneista haastateltavista nimesi keskiaikaharrastuksen. Tavoitin siis tästä aineistosta juuri ne harrastajaryhmät, joita yritinkin tavoitella.

Muita ensisijaisia harrastuksia olivat historian elävöittäminen, historia yleisesti, historialliset tanssit, muinaisruoka ja ennenvanhaiset kädentaidot, jotka luokittelin erikseen, sillä tällä aikamääreellä on saatettu tarkoittaa paitsi keskiajan, myös muiden historiallisten aikakausien harrastuneisuutta (kts. Liite 3: Ensisijainen harrastusmuoto).

Showmiekkailun, viikinkitaistelun, hevosharrastuksen ja buhurtin nimeäminen ensisijaiseksi harrastukseksi selittynee kommentilla *"vaikka historian kiinnostus yhdistää suurinta osaa harrastajista, voi lajia kokeilla myös urheilumielessä"* (Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4). Esimerkiksi buhurt on historiallinen kamppailulaji, jossa seurat ja yksittäiset harrastajat mitteloivat toisiaan vastaan sekä SM- että MM-tasolla. *"Otteluita käydään sekä yksi vastaan yksi -otteluinä että kahden joukkueen välisinä kohtaamisina"* (Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8). Etenkin urheilullisissa keskiaikaharrastuksen muodoissa ensisijainen harrastus saattaa olla siis laji itsessään jolloin keskiaika on vasta toissijainen kiinnostuksen kohde.

Toissijaisia harrastusmuotoja haastateltava tai toimittaja on voinut nimetä useampia. Kaikki haastateltavat eivät nimenneet toissijaista harrastusmuotoa lainkaan. Toisinaan keskiaikaharrastajat listaavat toimittajan siteeramana pitkänkin luettelon toissijaisista kiinnostuksen kohteistaan:

"Hän itse paitsi takoo, harrastaa myös jousiammuntaa, keskiaikaisia ruokia sekä historiallista taistelulajia, hema." (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9)

Toissijaisten harrastusmuotojen variaatio oli laaja, sillä haastateltavat nimesivät 32 erilaista toissijaista kiinnostuksen kohdetta (kts. Liite 4: Toissijaiset harrastusmuodot).

Keskiaikaharrastus onkin varsin monipuolinen ja harrastajat pääsevät sen piirissä *"tekemään sitä, mistä on kiinnostunut"* (Ulvilan Seutu, 08.02.2018, nro 6, s. 10):

"Moni on harjoitellut oman erikoisosaamisalueensa, kuka on erikoistunut kenkiin ja nahka-asusteisiin, kuka karstaa villaa tai taitaa puulusikoiden ja puulelujen veistämisen" (Satakunnan Kansa, 29.07.2018, nro 204, s. 60-61).

"Meidän yhdistyksessäkkin osa harrastaa esimerkiksi kalligrafiaa, jotkut ompelua ja esimerkiksi miekkailua. Myös keskiaikainen telttailu on oma harrastuslajinsa." (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9)

Tyypillisesti keskiaikaseurojen sisällä toimivia tiettyyn toissijaiseen harrastusmuotoon keskittyviä harrastuspiirejä kutsutaan *killoiksi* (kts. SKA/Elävä Keskiaikary:n viralliset kotisivut).

3.2 Keskiaikaharrastajien sukupuoli- ja ikäjakauma Suomessa

Yleisesti ajatellaan, että keskiaikaharrastus on keski-ikäisten miesten suosiossa. Aineistoni haastattelut jakautuivat kuitenkin niin, että naisia haastatelluista oli enemmistö, 57,3 %. Miehiä oli haastatelluista 41,1 % ja lapsia oli kaksi. Molemmat lapset kertoivat kulkevansa äitiensä mukana harrastuksessa:

"Me ollaan keskiaikaisia lapsia, ja meidän äidit ampuvat tykeillä", tiivistävät helsinkiläinen Aatos Heimola ja porvoolainen Kuura Kela. Aatoksella on viikinkikajan pussihousut ja pellavapaita, Kuuralla myös häisviikinkikajan pellavamekko ja lautanauhavyö. Molempien äidit kuuluvat Paksun Katarinan Tykkisarkuntaan. Samassa leirissä on väkeä myös Harmaasudet ry:stä, joka on historian elävöittämissyhdistys pääkaupunkiseudulta. Sen jäsenillä ei ole keskiaikanimiä, eikä tiettyjä hahmoja. Leirillä pojat mittailevat taitojaan miekkailussa, ja odottavat, että nuotiollainen valmistuu.

Kuva 1: Keskiaikaiset lapset. (Etelä-Suomen Sanomat, 26.07.2014, nro 199, s. 4)

Aineiston sisällönanalyysi mukaili sikäli tätä jakaumaa, että keskiaikaharrastusta kuvailtiin *"koko perheen harrastuksena, jossa myös lapset kulkevat mukana"* (Ulvilan Seutu, 08.02.2018, nro 6, s. 10). Toisessa haastattelussa haastateltava toteaa *"harrastuksen siirtävän isältä pojalle, kirjaimellisesti"* (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9) viitaten sillä

siihen, että aikuisten harrastajien mukana kulkevat lapset alkavat itsekin harrastaa aktiivisesti keskiäikää. Esimerkkinä mainitaan perinteisten käsityötaitojen siirtymisen sukupolvelta toiselle keskiäikaharrastuksen välityksellä:

“Tyttärentyttäreni sanoi, että mumma, myös minä aion opettaa omat lapsenlapseni keh-
räämään” (Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81).

Keskiäikää perheenä tai pariskuntina harrastavat keskiäikaharrastajat ylläpitävät varsin perinteistä sukupuoli-ideologiaa, sillä heidän roolinsa on sidoksissa joko aviomiehen ja vaimon rooliin tai äidin, isän tai vaikkapa isoäidin rooliin. Lapsista puhutaan enemmän lapsina kuin tyttöinä tai poikina. Tämä ilmiö välittyy myös lehtiartikkeleiden kuvista ja sitä vahvistetaan etenkin maskuliinisella ja feminiinisellä pukeutumisella.

Kuva 2: Pariskunta. (Keski-Häme, 11.01.2018, nro 2, s. 8)

Haastateltavien ikäjakaumaa en pystynyt artikkelien perusteella kartoittamaan, mutta sisällönanalyysissä selvisi, että Suomessa keskiäikaharrastajien *“ikähaitari on vau-
vaikäisistä mummuihin ja vaareihin”* (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42). Etenkin *“nuoret
miehet ovat kiinnostuneet keskiajasta”* (Ulvilan Seutu, 24.11.2016, nro 45, s. 5) ja (osin)
*“kovaotteinen harrastus vetää puoleensa enimmäkseen miehiä, sillä se vaatii paljon fyysistä
voimaa”* (Etelä-Saimaa, 19.06.2017, nro 164, s. 6).

Aineistona käyttämäni lehtiartikkeleiden kuvitus tukee mielikuvaa keskiaikaharrastuksesta kovaotteisena ja maskuliinisena. Kuvissa esiintyy voimakasta maskuliinisuutta performoivia mieshahmoja, joiden maskuliinisuus on esitetty voiman ja väkivallan symbolien kautta. Hahmojen vaatetus on maskuliininen ja taisteluun tarkoitettu. Parta on monella korostetun näyttävä. Hevonen on ollut jo keskiajalla maskuliinisuuden symboli ja hevoset liitetään tyypillisesti keskiaikaiseen maskuliiniseen ritarimantiikkaan. Maskuliiniset mieshahmot on kuvattu tyypillisesti joukkona yhdessä, joskin toki myös poikkeuksia oli. Tämä on loogista, sillä fyysistä taistelulajia harrastavien hahmojen tarinaidentiteetissä korostuu kuninkaan, linnan, kylän tai heimon puolustaminen eikä armeijaa yhdestä miehestä muodosteta.

Kuva 3: Hastingsin taistelu. Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4

Toisaalta kaikki perinteiset käsityömenetelmät ovat nyt trendikkäitä ja kiehtovat erityisesti eri-ikäisiä naisia (Turun Sanomat, 25.02.2017, nro 55, s. 17):

“Keskiaikaharrastuksessa kiehtoo historian yhdistyminen käsitöihin ja yhteisöllisyys”
(Etelä-Saimaa, 19.06.2017, nro 164, s. 6).

Aineistossani haastateltavien ikä- ja sukupuolijakauma harrastusmuodoittain tarkasteltuna oli kuitenkin harrastajien kuvaamia perinteisiä sukupuolirooleja korostavia stereotyyppioita monimuotoisempi. Artikkeleissa esiintyi käsitöistä kiinnostuneiden naisten lisäksi myös eri-ikäisiä perinteisiä kädentaitoja harrastavia miehiä. Fyysistä

voimaa vaativaa *buhurtia* esitteli henkilöhaastattelussa nuori nainen (Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8):

“Valitettavasti meitä (buhurtin) naisharrastajia on vielä kovin vähän, joten kilpaileminen jää vähiin” (Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8)

Roosa Järvinen koko sotisovassaan historiallisen linnan maisemissa.

Kuva 4: Buhurtia harrastavat myös naiset. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8

Kuvasta välittyy voimakas ritariromantiikan symbolien, kuten haarniskan ja aseiden avulla luotu maskuliinisuus, vaikka kuvassa esiintyvä harrastaja on nainen. Buhurtia harrastava naishahmo on myös siitä ristiriitainen, että hahmo on maskuliinisuudestaan huolimatta tyylytelty ja ehostettu feminiinisesti. Näin ollen voidaan ajatella maskuliinisia taistelulajeja harrastavien naisten identifioituvan yhtä aikaa sekä perinteisten sukupuoli-ideologioiden sisällä että niiden ulkopuolella.

3.3 Harrastajaidentiteetti

Siinä, missä edelliset alaluvut edustavat sisällönanalyysiä, sukellaan tässä luvussa jo syvemmälle diskurssianalyysiin. Luokittelin haastateltavat harrastajaidentiteetin perusteella sen mukaan, miten he itseään nimittivät joko suoraan tai epäsuoremmin (kts. Liite 5: Harrastajaidentiteetti). Mikäli harrastaja ei luonut itselleen keskiaikaharrastajaa spesifimpää identiteettiä, luokittelin hänet "harrastajaksi". Näitä riviharrastaja oli haastateltavista enemmistö, 44,8 %. Riviharrastajat saivat parhaiten äänensä kuuluviin yleisötapahtumia käsittelevissä artikkeleissa.

Seuraavaksi yleisimpiä olivat yhdistyksen toimintaan liittyvät identiteetit, kuten (hallituksen tai seuran) puheenjohtaja, varapuheenjohtaja, sihteeri, perustajajäsen, hallituksen jäsen ja rahastonhoitaja. Nämä identiteetit olivat ylliedustettuina etenkin tapahtumien ennakko- ja ilmoitustalouksissa, mikä ei tietenkään ole yllättävää. Erilaisia harrastusseuran sisällä johtavassa roolissa olevia harrastajia, kuten ryhmän vetäjiä, ohjaajia, toiminnanohjaajia, toiminnanjohtajia ja johtajia oli haastateltu paljon paitsi edellä mainituissa, myös erilaisista harrastusseuran sisäisistä tapahtumista ja yleisötapahtumista kirjoitettaessa.

Henkilöhaastatteluissa harrastajat esiintyivät riviharrastajaa spesifimmillä identiteeteillä, kuten rautaukko, pitkäaikainen harrastaja, tuore harrastaja, aktiivi, ritari, lordi ja vouti. Osumista olisi voinut rajata aineistoksi myös pelkästään selkeästi henkilöhaastattelut, mutta tällöin haastateltavien harrastusprofiili olisi voinut muodostua turhan rajatuksi. Oletan, että harrastusseurat valitsevat tietynlaiset aktiivisimmat ja ansioituneimmat harrastajat puhumaan julkisesti harrastuksesta. Yleisötapahtuma-artikkelit puolestaan antavat äänen satunnaisemmin valituille haastateltaville. Oletan, että toimittaja on, toki omin perustein, valikoinut sattumalta harrastajia kuhisevista keskiaikatapahtumista haastateltavansa. Haastateltavien harrastajaidentiteetin jakaumaan vaikuttaa siis haastattelutilanteen tilannekonteksti, joten jakauma ei itsessään kuvaa keskiaikaharrastajien yleistä harrastajaidentiteettien jakaumaa. Tämä tutkimus ei kuitenkaan ole määrällinen vaan laadullinen, joten ilmiöiden tunnistamiseen harrastajaidentiteettien moninaisuus on mitä mainioin työkalu.

Perinnematkailuyrittäjän roolissa esiintyneet harrastajat käyttivät toisinaan yrittäjän sijaan nimitystä emäntä ja isäntä. Tämä ilmiö on yhdistettävissä tarinalliseen elämyspalvelumuotoiluun ja matkailututkimuksen vieraanvaraisuuden käsitteeseen.

Voudin ja lordin kaltaisia nimityksiä käyttivät etenkin SKA:n jäsenyhdistyksiin kuuluvat harrastajat. "*Suomen keskiaikaseurassa arvot ja tittelit ansaitaan*" (Sanansaattaja, 24.08.2017, nro 34, s. 4-5). Nimitykset liittyvät siis ansioituneeseen toimintaan harrastusseuran sisällä ja arvonnimet ovat palkintoja:

“Yleensä hovissa palkitaan ansioituneita esimerkiksi arvonimillä, jos joku on tehnyt jotain hyvää seuran hyväksi” (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42).

"(Suomen keskiaika)seurassa eletään romantisoitua keskiaikaa" (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42) ja yhdistystoimintaan olennaisesti kuuluvat roolit, kuten puheenjohtaja, varapuheenjohtaja on nimetty keskiajan hengessä. Puheenjohtajaa kutsutaan voudiksi ja varapuheenjohtajaa varavoudiksi. Rahastonhoitajaa nimitetään rahainvartijaksi. Paikallisyhdistyksestä puhutaan pitäjinä tai kylinä. (SKA:n viralliset kotisivut: aarnimetsa.org.) SKA:n ylimpänä johtona toimivat paroni ja paronitar, joita pokkuroidaan kuin keskiajalla lääninherraa konsanaan. Eräs haastateltava kertoo aikovansa osallistua Suomen keskiaikaseuran eli Aarnimetsän paronikunnan uuden paronin ja paronittaren kunniaksi järjestettävään tapahtumaan, jonne “*tulee myös koko Euroopan laajuisen kuningaskuntamme kuningas*” (Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81).

“Jos mukana on kruunupäitä, paroneita ja kuninkaallisia henkilöitä, on mukana hovi. Hovi on show’ta, leikkiä. Ideana on, että valtaa pitäviä pokkuroidaan asianmukaisesti ja viihdytetään heitä musiikilla ja tanssilla.” (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42.)

SKA:n jäsenyhdistyksiin kuuluneet harrastajat esiintyivät myös lähes poikkeuksetta keskiaikanimillä:

“Meillä otetaan keskiaikainen nimi ja vaatetus tunnelmaa tuomaan, muuten saa olla oma itsensä” (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42).

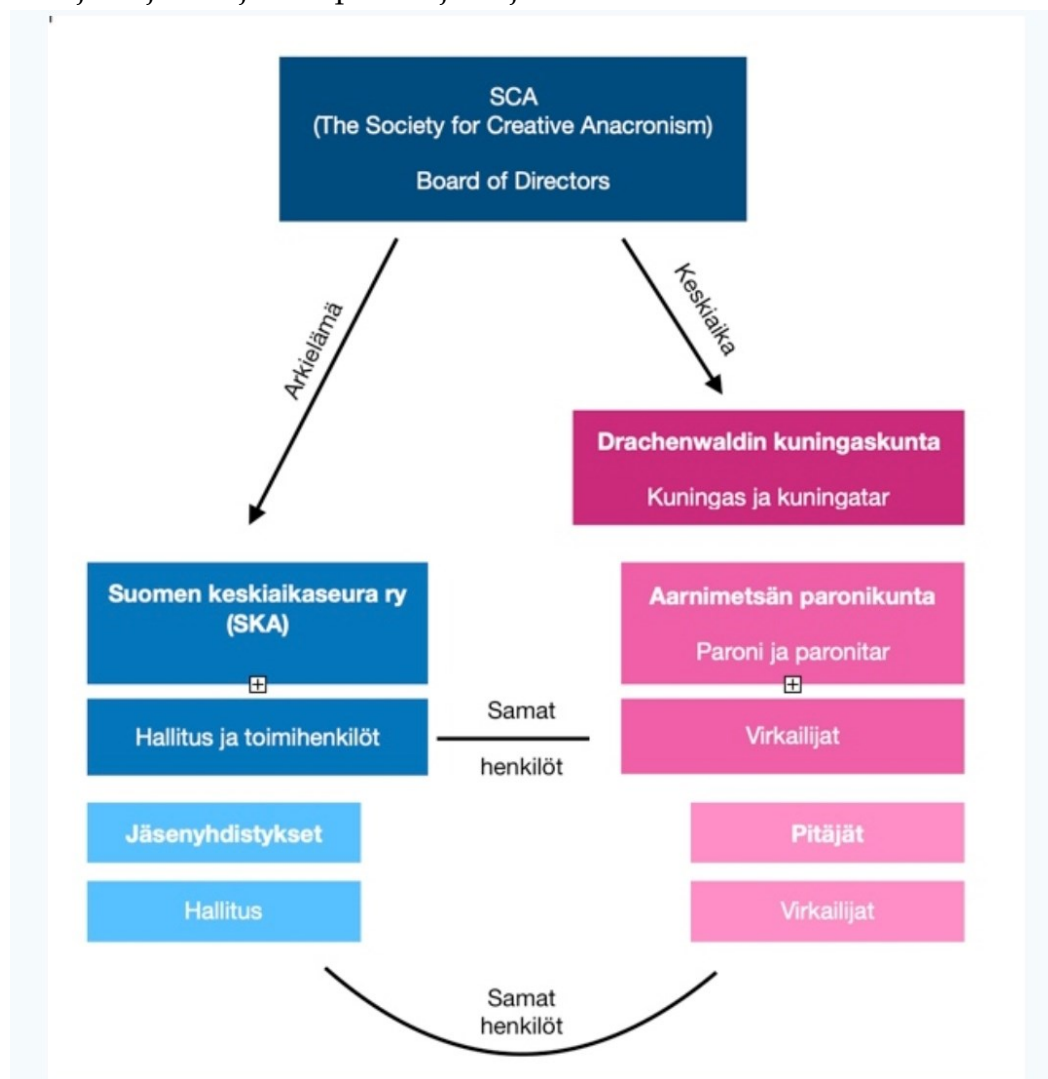
“Keskiaikanimiä käytetään ennen kaikkea muistuttamassa, että ei harrastusporukassa puhuta työasioista” (Haapavesi-lehti, 21.06.2017, nro 25, s. 10).

Keskiaikanimi rakennetaan joko oman nimen keskiaikaisena muunnoksena tai sukuhistoriaa tutkimalla:

“Löysin nimen omasta sukukirjastani, mutta vähän eri muodossa” (Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81).

Tämänkaltainen keskiaikaharrastajaidentiteetti ja keskiaikaseuran toimintakulttuuri sisäisine hierarkioineen vastaa vahvasti englannin kielen historian elävöittämissä määritelmää *historical re-enacting*. On syytä kuitenkin muistaa, että näkyvyydestään huolimatta SKA on myös Suomen mittakaavassa varsin pieni yhdistys, vain 160 jäsentä (Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81), eivätkä kattojärjestöön kuulumattomat keskiaikayhdistykset noudata samanlaista sisäistä hierarkiaa. Kuitenkin esimerkiksi Elävä Keskiaika ry mukailee vastaavaa hierarkiaa kutsumalla Suomea *Louhenkajon kuningaskunnaksi*, joka jakautuu paronikunniksi ja kyliksi nimettyihin alayhdistyksiin. Myös Elävä Keskiaika ry:llä on kuningaskunnan hallitsijapari, jolla on oikeus säätää valtakunnan lakeja, myöntää arvonantoja ja perustaa tai lakkauttaa *ritarikuntia* ja

sinettikiltoja (Elävä Keskiaika ry:n viralliset kotisivut). Toki keskiaikaharrastuksen piirissä on myös perinteisempää yhdistystoimintaa, jossa yhdistystä johtaa hallitus puheenjohtajineen ja varapuheenjohtajineen.

Kuva 5: Suomen keskiaikaseuran sisäinen hierarkia. (SKA:n viralliset kotisivut)

Keskiaikaharrastus ilmentää kuitenkin edellä mainittujen elementtien perusteella *Serious leisure* -mallin mukaista vakavasti otettua vapaa-aikaa täyttäen kriteerit: 1) erilaisten erityisetujen toteuttaminen, 2) ainutlaatuinen etiikka ja sosiaalinen maailma ja 3) houkutteleva henkilökohtainen ja sosiaalinen identiteetti erottuen näin selkeästi rennosti vapaa-ajasta.

SKA:n hierarkiaan verrattuna keskiaikaharrastuksen piirissä on tunnistettavissa myös aivan toisenlainen tuore harrastaja - pitkäaikainen harrastaja -hierarkia ei liity seurassa saavutettuihin ansioihin vaan taitoihin ja perehtyneisyyteen. Romantisoidun keskiajan sijaan autenttisuuden pyrkivät järjestöt tavoittelevat sitä, että kaikki olisi mahdollisimman autenttista:

“Itsellä varusteet ovat keskiaikaisia alushousuja myöten” (Ulvilan Seutu, 08.02.2018, nro 6, s. 10).

“Vaatteiden materiaalit ovat luonnonmateriaaleja... villaa, pellavaa, silkkiä” (Satakunnan Kansa, 29.07.2018, nro 204, s. 60-61). Autenttisuuteen pyrkivässä Ulvilan keskiaikaseurassa myös osa vaatteisiin tarvittavista kankaista syntyy naisten itsekutomina:

“Kasvivärijäämme lankoja usein. Ostovärejäkin tulee käytettyä joskus, mutta mitä pidempään harrastaa, sitä enemmän värjää itse ja kasviväreillä. -- Sen sijaan aseita ja muita taisteluvälineitä ostetaan myös niiden valmistamiseen erikoistuneilta käsityöläisiltä.” (Länsi-Suomi, 18.06.2018, nro 166, s. 6.)

“Osa nasaalikypäristä, aseista ja haarniskoista on tilattu alan harrastajien nettikaupoista valmiina” (Satakunnan Kansa, 29.07.2018, nro 204, s. 60-61). Myös eteläpohjalainen viikinkimiekkailuseura Faravidin sudet panostaa pukeutumiseen tapahtumisissa, mutta “jotkut tekevät puvut itse, jotkut tilaavat” (Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4).

Pitkäaikaiset harrastajat kehittävät osaamistaan opettelemalla varusteiden valmistusta alusta asti. Hämeenlinnalaisen viikinkimiekkailuseuran Vanajan susien harrastaja takoi oman miekan “käyttämällä mallina Hämeestä löytyneitä viikinkiajan miekkoja (Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 27.07.2016, nro 53, s. 14).

“Miekan saa toki helpommin kaupasta, mutta sitten jää ilman tekemisen ja oppimisen iloa”. (Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 27.07.2016, nro 53, s. 14).

Hautalöytöjen replikoista puhutaan myös vaatteiden osalta:

“Molemmilta löytyy asianmukainen, itseommeltu asu, jonka malli perustuu hautalöytöihin.” (Länsi-Savo, 28.05.2011, nro 144, s. 40).

Myös Ulvilan keskiaikaseuran jäsenten varusteet “ovat suoria kopioita hautalöydöistä tai yhdistelmiä eri löydöistä. Kaikki vaatteet ja kengät tehdään itse.” (Satakunnan Kansa, 29.07.2018, nro 204, s. 60-61).

Tuoreelle keskiaikaharrastajalle hyväksytään ostovaatteiden ja varusteiden käyttö, mutta pitkäaikaisempien harrastajien oletetaan tekevän varusteensa alusta asti itse taitojen kehittyessä. Tämä vaikuttaa olevan suorastaan velvollisuus, jonka pitkäaikainen harrastaja olettaa itselleen tai toisille pitkäaikaisille ja joita muut toimijat olettavat hänelle. Vaatteiden ja varusteiden perusteella tehdään myös oletuksia muiden harrastajien harrastuksen kestosta:

“Usein tapahtumissa huomaa, kuka on aloittelija: hänellä on prameimmat vaatteet ja kiiltävin miekka. Pitkään harrastanut suosii kullaan sijaan ruostetta.” (Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4)

Keskiaikaharrastajat voidaan luokitella Stebbinsin serious leisure -teorian hengessä viiteen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat 1) keräilijät, jotka haalivat keskiaikateemaista aineellista materiaa ostamalla niitä verkkokaupoista tai valmistajilta. Toiseen luokkaan kuuluvat 2) valmistajat, jotka tekevät itse keskiaikaharrastuksen vaatiman aineellisen välineistön, jolla tarkoitan tässä esimerkiksi aseita ja keskiaikavaatteita. Aineiston analyysin pohjalta on todettavissa, että keskiaikaharrastuksen sisällä on hierarkia, jossa valmistajat ovat korkeammalla hierarkkisella asteikolla kuin keräilijät.

Keskiaikaharrastuksen piirissä on havaittavissa myös jako 3) ei-kilpailuhenkisiin, keskiaika-aktiviteetteihin osallistuviin harrastajiin, 4) sääntöpohjaiseen kilpailu-urheilun ja kilpailuhenkisten pelien, kuten buhurtin ja viikinkimiekkailun, harrastajiin ja 5) itsenäisiin vapaiden käsityötaiteiden harrastajiin. Näiden luokkien välillä ei ole näkyvää hierarkkia, mutta harrastajat vaikuttavat identifioituvan vahvasti tiettyyn luokkaan. Kaikissa näissä harrastajaluokissa autenttisuus on arvostettavaa ja sen vaatiminen nostaa yksittäistä harrastajaa ylemmäs sisäisessä hierarkiassa. *Autenttisuuden diskurssin* lisäksi keskiaikaharrastuksen sisäisiin hierarkioihin liittyy myös autenttisuuden diskurssista täysin eriytynyt *Ansioitumisen diskurssi*.

4 LARPPAAMISTA JA HISTORIALLISTEN SATUJEN KERRONTAA? - KESKIAIKAHARRASTAJIEN SUBJEKTIPOSITIO KULTTUURISISSA KONTEKSTEISSA

Tässä luvussa käsittelen sitä, millaisia vasta-argumentteja keskiaikaharrastajat käyttävät suhteessa kulttuuriin konventioihin käsitellessäni keskiaikaharrastuksen autenttisuuteen liittyviä kulttuurisia stereotypioita. Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016, s. 40) kutsuvat tällaista näkymättömälle yleisölle, kulttuurisen oletuksen tasolla suunnattua vasta-argumentointia ja sen tarkastelua *argumentointikontekstiksi*. Tässä luvussa analysoin siis haastateltavien subjektipositiota harrastuksen ulkopuolisissa kulttuurisissa konteksteissa.

4.1 "Ei ole kuitenkaan larppaamista" - Vasta-argumentit suhteessa liveroolipelaamiseen

Haastateltavat esittivät varsin runsaasti (n=20) vasta-argumentteja yleiselle näkemykselle, jonka mukaan keskiaikaharrastus olisi rinnastettavissa liveroolipelaamiseen. Harrastajat siis tiedostavat, että "*keskiaikaharrastus sotketaan välillä liveroolipelaamiseen*" (Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81) ja esittävät kulttuurisen oletuksen tasolla näkymättömälle yleisölle suunnattuja argumentteja:

"Tässä (keskiaikaharrastuksessa) on samoja elementtejä kuin larppauksessa - - mutta, olemme omia itsejämme, toisin kuin larppauksessa, jossa tarkoitus on olla rooli-hahmo"(Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4).

Historian elävöittäminen ei siis, vastoin yleistä käsitystä, "ole roolipelaamista vaan kyseessä on minäsiirtymä, eli se on oman minän muokkaamista keskiaikaan sopivaksi"

(Kaleva, 28.06.2015, nro 173, s. 12-15). Yleisesti "toisin kuin roolipeleissä, keskiaikatapahtumissa ei ole valmiita käsikirjoituksia eikä rooleja" (Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81).

"En ole koskaan pelannut roolipelejä. Enkä ole mikään tietty hahmo. Se täytyy kuitenkin (keskiajan elävöittämisessä) päättää, minkä varakkuusluokan tai ammatin vaatteita tekee." (Etelä-Suomen Sanomat, 26.07.2014, nro 199, s. 4.)

Kuitenkin "yksi tapa elävöittää historiaa on elää näytellen jonkun merkittävän tai tavallisen ihmisen kokema asia" (Sydän-Satakunta, 26.04.2018, nro 17, s. 12).

"Kyse ei ole (tässäkään harrastusmuodossa) roolipelaamisesta, vaan tavoitteesta toistaa oikeaa historiaa" (Etelä-Suomen Sanomat, 26.07.2014, nro 199, s. 4).

Tämänkaltainen keskiajan elävöittäminen liittyy käsitteenä englannin kielen historian elävöittämistä tarkoittavaan *living history* -termiin, jolla viitataan uudelleen luotuihin historiallisiin näytöksiin, tapahtumiin ja ympäristöihin. Esimerkiksi historiallisen taistelun elävöittäminen tarkkaa historiallista käsikirjoitusta noudattaen (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 26.10.2016, nro 78, s. 16) on elävää historiaa, ei käsikirjoituksesta huolimatta liveroolipelaamista.

Keskiaikaisten kamppailulajien harrastajat argumentoivat paitsi liveroolipelaamiseen myös taisteluiden käsikirjoittamiseen ja performansseihin liittyviä kulttuuri- ja ennakkoluuloja vastaan. Buhurt ei ole missään mittakaavassa käsikirjoitettua ja harrastajat korostavat kyseessä olevan "*keskiaikainen taistelulaji*", joka on "*täyttä taistelua ritarivälineissä*" (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8).

Vaikka "sen (buhurtin) harrastajat pukeutuvat haarniskoihin ja kamppailevat keskenään -- se ei kuitenkaan ole roolipeliä, vaan erikoinen kamppailulaji" (Etelä-Saimaa, 19.06.2017, nro 164, s. 6).

Samoin kuin buhurt, myös "*(hevos)turnajaiset ovat oikeat kisat, emme tiedä lopputulosta etukäteen*" (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16-17). Turnajaisissa performanssilla on hieman suurempi rooli kuin buhurtissa, sillä "*(turnajaiset ovat) puoliksi teatteria mutta ei sentään mitään amerikkalaista wrestlingiä*" (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16-17).

"Hevosturnajaisissa täytyy osata ratsastaa historiallisesti ja taistella samalla tavalla kuin Suomessa on aikojen alusta tehty" (Hämeen Sanomat, 01.05.2017, nro 117, s. 4-5).

Myös viikinkitaistelussa "*kyseessä on todellakin kamppailu, ei pelkkä teatteri*" (Vartti, 08.06.2016, nro 23, s. 24). Vaikka viikinkitaisteluissa on tarina ja koreografia, joita harjoitellaan, "*kamppailussa käytetään aitoja teräaseita ja taitoja, joita viikingit ovat sodissaan käyttäneet*" (Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4).

"Meillä ei ole (viikinki)taistelusta show-versiota, vaan treenaamme oikeita tekniikoita" (Vartti, 08.06.2016, nro 23, s. 24).

Jokunen keskiaikaharrastaja kuitenkin kertoo omasta roolipelitaustastaan (esim. Keski-suomalainen, 24.04.2018, nro 110, s. 48 ja Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18). Keski-aikatapahtumissa voi myös törmätä historian elähdyttäjiin, jotka kutsuvat harrastustaan "*elähtämiseksi erotuksena historiallisesta elävöittämisestä*" (Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18). Tällainen liveroolipeliseuraksi keskiaikaseuran sijaan identifioituva harrastajayhdistys on esimerkiksi Oulun interaktiiviset eläytyjät ry, jotka "*lähtevät enemmän tarinallisuuden kautta, vaikka esimerkiksi tanssimme perustuvat täysin historiallisiin lähteisiin*" (Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18).

Yhteenvetona todettakoon, että rajanveto elävän historian ja larppaamisen välillä voi olla joissain tapauksissa hyvinkin hankalaa. Käsikirjoittamisen ja performanssin rooli vaikuttaa asteittain vaihtelevan eri harrastusmuotojen välillä. Tässä onkin tunnistettavissa niin sanottu *Performanssin diskurssi*, jossa harrastajat nostavat keskustelussa esille nimenomaan käsikirjoittamisen, tarinallisuuden ja näyttelemisen kaltaisia teemoja.

4.2 Feikkiaikafestivaali - Populaarikulttuurin inspiroimia romanti-soituja satujako?

"Koko keskiaikaharrastushan on enemmän tai vähemmän feikkiä ja leikkiä" summaataan Hämeen Sanomien pääkirjoituksen alanurkassa keskiaikaharrastuksen autenttisuuteen liittyviä kulttuurisia stereotypioita (Alanurkka. Hämeen Sanomat, 22.08.2018, nro 226, s. 2). Näihinkin osin populaarikulttuurin synnyttämiin mielikuviin toisaalta turhankin väkivaltaisesta, toisaalta liiankin romantisoidusta keskiajasta ovat harrastajat esittäneet vasta-argumenttinsa haastatteluissa.

"Keskiajasta on vääristynyt mielikuva likaisena ja turhankin väkivaltaisena ajanjaksona. Suurin osa ihmisistä asui maalla viljellen, kalastaen ja eläen ihan normaalin elämän." (Hämeen Sanomat, 02.09.2018, nro 237, s. 9.)

Syyksi vääristyneelle mielikuvalle esitetään sitä, että "*tavallisesta elämästä ei ole jäänyt lähteitä yhtä paljon kuin rikoksista, rutosta ja kuolemasta*" (Hämeen Sanomat, 02.09.2018, nro 237, s. 9). Populaarikulttuuri vahvistaa yleistä mielikuvaa keskiajasta, sillä esimerkiksi "*aikakaudesta inspiraatiota imevä Game of Thrones ei pienennä mielikuvaa väkivaltaisesta ja kurjasta ajasta*" (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16-17).

Kiinnostus keskiaikaan syntyy monesti populaarikulttuurin kautta:

"Olen aina ollut kiinnostunut ritareista, fantasiaelokuvista ja miekkataisteluista" (Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18)

Harrastajat vaikuttavat kuitenkin tiedostavan, että *”elokuviin ja televisiosarjojen antama kuva ei yleensä juurikaan vastaa historiallista todellisuutta”* (Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18). Ihmisten käsityksiä keskiajasta määrittävät edelleen renessanssin ajan mustamaalaavat kuvaukset *”pimeästä keskiajasta”*.

”Myytin toistamiseen (pimeästä keskiajasta) syyllistyy myös sama populaarikulttuuri, joka aikanaan sytytti hänen intonsa (kiinnostuksen keskiaikaharrastukseen)” (Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18).

Historiallisilla saduilla viitataan puolestaan *”romantisoituun keskiaikaan ilman ruttoa ja silloisen tosielämän riesoja”* (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42).

”Tämä tunnelmointi ja hauskanpito näyttäytyy erityisesti keskiaikatapahtumissa” (Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42).

Syyksi romantisoitujen keskiajan suosioon harrastajat arvelevat sen, että *”halutaan kokea keskiaika ilman sotaa ja ruttoa”* (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16-17):

”Eihän elämä oikeasti silloin hienoa ollut, mutta ihmiset hurahtavat ajatukseen (romantisoidusta keskiajasta)” (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16-17).

Kuten jo luvussa 3.3 totesin, Suomessa kattojärjestö SKA elävöittää keskiaikaa romanttisessa mielessä. Romantisoitu keskiaika voidaan ajatella eräänlaisena *”unelmana keskiajasta”*. Keskiakaharrastajien järjestöjen ja kattojärjestöjen kautta harrastukseen tulee tiettyjä sääntöjä ja rajoitteita, joiden takia (esimerkiksi) uskontoa ja politiikkaa vältetään harrastamisessa (*Harrasta keskiaikaa*. Sanansaattaja, 24.08.2017, nro 34, s. 4-5):

”Se on vähän outoa, koska uskonnollisuus oli keskiajan ihmiselle hyvin tärkeää” (Kaleva, 28.06.2015, nro 173, s. 12-15).

”Historiallisessa mielessä uskonnolla oli kuitenkin keskiajan ihmiseen (niin) merkittävä vaikutus, ettei sitä voi (säännöistä ja rajoituksista huolimatta) täysin sivuuttaa. Ne, joita uskonto kiehtoo, ottavat siitä mukaan harrastukseen elementtejä. On rukousnauhoja, latinankielistä laulua ja symboliikkaa.” (Sanansaattaja, 24.08.2017, nro 34, s. 4-5.)

Tässäkin yhteydessä on syytä muistaa, että kaikki keskiaikayhdistykset eivät toimi SKA:n alla, eivätkä näin ollen noudata orjallisesti kattojärjestön asettamia sääntöjä ja rajoituksia. Keskiakayhdistysten välillä on eroja:

”Elävä keskiaika ry suhtautuu harrastukseen tiukemmin. Sen tapahtumissa käyttydytään ja puhutaan kuin keskiajalla” (Kaleva, 28.06.2015, nro 173, s. 12-15).

Käsitys keskiaikaharrastuksesta keskiajan romantisoijana aiheuttaa keskustelua harrastajien keskuudessa. Harrastajat korostavat sitä, että Suomessa on olemassa sekä autenttisempaa että hieman romantisoidumpaa keskiajan elävöittämistä ja harrastusseurat vaikuttavat asemoivan itsensä lineaariselle romantisoitu-autenttinen asteikolle. Tämä diskurssi voidaan nimetä *Romantisoinnin diskurssiksi*. Siihen liittyviä teemoja

ovat populaarikulttuurin vaikutus, uskonnollisuus, poliittisuus sekä autenttinen historiallisuus.

5 “HARRASTUS INNOITTI AMMATTIIN” - KESKIAIKAHARRASTUKSEN ROOLI KULTTUURIPERINTÖPROSESSISSA

Kulttuuriperintöprosessit muuttavat *historiakulttuuria* eli menneisyyttä koskevien mielikuvien ja tietojen käyttämistä, muokkaamista ja tuottamista. Tässä luvussa käsitelen sitä, miten keskiaikaharrastajat sijoittavat itsensä historiakulttuurin käytännöllisen aktiivisuuden kentälle hyödyntämällä *diskurssin käyttäjä* -käsitettä, joka antaa toimijalle eli tässä keskiaikaharrastajalle mahdollisuuden määrittää itse itseään liikkuen vaihtoehtoisissa ja ristiriitaisissakin merkityssysteemeissä. (Jokinen, A. Juhila, K. & Suoninen, E. 2016, s. 45.) Edeltäviin lukuihin viitaten voin todeta, että keskenään ristiriitaisia merkityssysteemejä riittää jo pelkästään keskiaikaharrastuksen sisäisissä konteksteissa, saati sitten kulttuuriympäristön kontekstissa harrastajien liikkuessa laajemmin historiakulttuurin akateemiseen kentän, harrastajien kentän ja yksityisen kentän välillä.

5.1 Seppiä ja suutareita, kansantieteilijöitä ja “käsityöihmisiä”

Keskiaikaharrastajista siviiliammattinsa oli kertonut 39 % haastatelluista. Vaikka ammatillisessa mielessä keskiaikayhdistyksissä “jäseniä on laidasta laitaan, on esimerkiksi tietokonealan ihmisiä ja historian parissa työskenteleviä” (*Lord Gilbert Blankhorn palveluksessaanne*. Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42), lähes jokainen siviiliammattinsa nimennyt oli myös arkielämässään tekemisissä kulttuuriperintöalan kanssa. Artikkeleista löytyi perinteisiä museo-, kulttuuriperintö- ja historia-alan ammatteja harjoittavia harrastajia, kuten arkeologi, kansantieteilijä, maisema- ja ympäristöasiantuntija ja

historian opettaja. Maisterin ja tohtorin kaltaisia akateemisia tutkintonimikkeitäkin nimettiin siviiliammattiksi.

Harrastajista löytyi myös matkailualan ammattilaisia etenkin maaseutu- ja perinnematkailun sekä tapahtumatuotannon osaamisaloilta. Kulttuurintuottajia oli jokunen. Enemmistö ammattinsa nimenneistä edusti kuitenkin erilaisia käsityöammattaita; erilaisia artesaanin ja artemin tutkintonimikkeitä vilahti artikkeleissa tiuhaan. Oli seppää, suutaria, keraamikkoa, historiallisiin asuihin erikoistunut ompelija ja muinaistekniikan artesaani. Kuvataiteilijoita oli yksi. Yhteenvetona voidaan todeta, että keskiaikaharrastajat vaikuttavat edustavan varsin monipuolisesti kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristöalan osaamista, sekä käytännöllisemmältä että akateemiselta kantilta. Artikkelien perusteella on mahdollista ainoastaan arvailla, onko ja-kauma todella tämänkaltaisen vai onko tämä tilastovääritys, koska lähes pelkääntään kulttuuriperintöalan ammattilaiset mainitsevat siviiliammattinsa. (kts. Liite 6: Harrastajien siviiliammattit)

Artikkelien perusteella on kuitenkin mahdollista päätellä, että toisinaan keskiaikaharrastus on innoittanut ammattiin. On myös havaittavissa, että harrastus on johdattanut sekä

1) perinteisempiin käsityöammattaitiin;

”keskiaikainnostus on myös saanut aikaan sen, että hän opiskeli itselleen sepän ammatin” (Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9)

2) opiskelemaan akateemiselle alalle;

”Haapavedellä koululaisena alkaneesta keskiaikaharrastuksesta on tullut ammatti. Hän on arkeologi ja toimii museoassistenttina --” (Haapavesi-lehti, 21.06.2017, nro 25, s. 10)

että 3) kouluttautumaan spesifimmille erikoisaloille erityisten kiinnostuksen kohteiden myötä;

”yrttinoidan leikkiminen sai (keskiaikaharrastajan) kouluttautumaan myös yrttineuvoksi” (Janakkalan sanomat, 09.03.2017, nro 10, s. 12-13).

Etenkin erikoisaloille kouluttamisen yhteydessä esiin nousee jälleen *Performanssin diskurssi*, mutta tällä kertaa tarinalähtöisen ammatillisuuden kehittämisen näkökulmasta.

Toisinaan taas kulttuuriperintö- tai kulttuuriympäristöalan ammatti on hankittu ennen keskiaikaharrastuksesta kiinnostumista:

”Olen itse väitellyt Suomen historiasta ja työskentelin pitkään opettajana. -- Innostuin viikinkimiekkailusta viime vuonna.” (Hämeen Sanomat, 02.09.2018, nro 237, s. 9)

5.2 Tiedettä ja taidetta

Keskiaikaharrastajat toimivat historiakulttuurin käytännöllisen aktiivisuuden kentällä varsin aktiivisesti.

Akateemisella kentällä harrastajat tekevät akateemista tutkimusta 1) pro gradu -tutkielmien ja väitöskirjojen muodossa;

“-- on harrastanut miekkailua jo vuosia ja kytkee tutkimustyönsä käytännön kokeiluihin. Gradussaan hän tutki varhaisrautakauden raudan valmistusta ja valmisti itse rautaa. Väitöskirjassa on tarkoitus tutkia rautakauden miekkaa, erityisesti suomalaista aineistoa valmistamisen ja käytön kannalta”, koska “miekoista on tutkittu koristelua ja mallia, mutta ei käyttöä.” (Haapavesi-lehti, 21.06.2017, nro 25, s. 10.)

Keskiaikaharrastajat puhuvat myös 2) akateemisen vertaisarvioinnin kestävästä julkaisuistaan;

“Matkaopas keskiajan Suomeen ilmestyi toukokuussa” (Kaleva, 28.06.2015, nro 173, s. 12-15)

ja 3) jakavat akateemista tietouttaan myös luennoimalla;

“Hän luennoi ruuasta -- erityisesti muinaisruoka kiinnostaa häntä ja työn alla on väitöskirja Varsinais-Suomen keskiaikaisesta ruokakulttuurista.” (Aamuset, 27.09.2017, nro 71, s. 10.)

Keskiajan historiaan perehtyminen eli *harrastuspohjalta tehty tutkimus* vaikuttaa kuuluvan keskiaikaharrastajan velvollisuuksiin.

“(Keskiaika)harrastus tarkoittaa historiaan tutustumista. Siihen kuuluu lukemista ja museoissa sekä arkeologisissa kohteissa kiertelyä” (Länsi-Suomi, 18.06.2018, nro 166, s. 6).

“Keskiaikaan perehtyneet harrastusryhmät” (Maaseudun Tulevaisuus, 03.10.2014, nro 115, s. 15) tukevat osaltaan tätä velvoitetta, sillä niiden tavoitteena “on järjestää kursseja ja luentoja ja sillä tavalla lisätä jäsenten tietämystä ja osaamista” (Hämeen Sanomat, 15.08.2017, nro 219, s. 26-27). Keskiaikatapahtumien yhteydessä järjestetään myös kaikille keskiajasta kinnostuneille avoimia teemallisia luentoja:

“Lauantaina on mahdollista osallistua Hämeen Kesäyliopiston järjestämään Häme-seminaariin, johon FT Anna-Maria Vilkuna on koonnut mielenkiintoisen ritariteemaisen ohjelman” (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 10.08.2016, nro 56, s. 17).

“(Myös vuonna 2017) Hämeen Keskiaikafestivaaleilla järjestettiin Häme-seminaari, jonka teemana oli Pyhät ja pakanat” (Sanansaattaja, 24.08.2017, nro 34, s. 5).

Keskiaikaseurojen harrastuspiireissä eli killoissa tietystä temasta kiinnostuneet saavat opastusta ja ohjausta paitsi toisiltaan myös *kiltamestarilta*:

“Perustasolla kaikki killat ovat vapaita ja yleensä kuka tahansa saa liittyä kiltalaiseksi. Killalla tosin voi olla pääsyvaatimuksena vaikkapa opinnäytetyö tai muu taidonnäyte” (Elävä Keskiaika ry:n kotisivut).

Harrastusseuroissa työtävät perustuvat tutkimus- ja lähdetietoon keskiajan käsityömenetelmistä. Välineet ovat kopioita keskiaikaisista työkaluista ja materiaalit ajanmuokkaisia (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

Itsenäinen tutkimus ei keskiaikaharrastajien keskuudessa tarkoita kotiseutuhistoriikkien kaltaisten ei-akateemisten tuotosten julkaisua. Historiakulttuurin yksityisellä aktiivisuuden kentällä itsenäiset keskiaikaharrastajat 1) perehtyvät itsenäisesti perinteisiin työmenetelmiin;

“Nähtyään ensimmäisen kerran dreijaamista, hän halusi heti oppia paitsi dreijaustaidon, myös kaiken muun keramiikasta. -- Jossain kohtaa syntyi innostus muinaisuuteen ja keramiikan primitiivipolttoon.” (Länsi-Savo, 28.05.2011, nro 144, s. 40),

Keskiajan tuotteistaneet harrastajat 2) myyvät valmistamia tuotteita;

“Sepät ovat olennainen osa keskiaikamarkkinoiden tunnelmaa. Kojut notkuvat käyttö- ja taide-esineitä, jotka ovat kaikki seppiä omia tuotoksia” (Laukaa-Konnevesi, 22.06.2016, nro 25, s. 20)

Toisinaan harrastajat myös 3) luovat näyttelyitä tuotoksistaan;

“Vaatetusalan artemiksi (AMK) kouluttautuneen tamperelaisen valmistamia, historiallisia esikuvia jäljitteleviä -- pukuja on nyt nähtävillä Paneliassa.” (Juhlava asu vie matkalle. Sydän-Satakunta, 26.04.2018, nro 17, s. 12) j

Harrastajat myös jakavat tietouttaan 4) opettamalla esimerkiksi kansalaisopistossa;

“-- vetää parhaillaan Turun työväenopistolla tuohitöiden teko -kurssia kolmatta kertaa” (Turun Sanomat, 25.02.2017, nro 55, s. 17)

ja 5) tuottamalla itsenäisesti työnäytöksiä;

“-- naiset, jotka voi nähdä erilaisissa tilaisuuksissa elävöittämissä keskiaikaa eli vaikkapa - esittelemässä haarukkanyörien tekemistä” (Orimattilan Sanomat, 20.09.2016, nro 106, s. 8).

Stebbinsin serious leisure -teorian hengessä keskiaikaharrastajat voidaan edeltävän analyysin pohjalta luokitella myös 1) käsityötaiteiden *ammattilaisiin*, joiden tulot ovat riippuvaisia keskiajan elävöittämiseen sidonnaisesta toiminnasta, 2) *ammattimaisiin harrastajiin*, joilla raja työn ja vapaa-ajan välillä on käytännössä poistunut, sillä tulojen

lisäksi ammattiharrastajia motivoi tekemisen merkityksellisyys ja mahdollisuus itseilmaisuuksiin, 3) *amatööreihin*, jotka harrastavat esimerkiksi perinteisiä käsitöitä ilman palkkaa vapaa-aikanaan, mutta joilla on käsityöläisen ammatillinen alter-ego, 4) käsityötaiteiden *harrastajiin*, ”käsityöihmisiin”, joilla ei ole ammatillista alter-egoa, vaikka heillä joskus onkin kaupallista näkyvyyttä sekä mahdollisesti pieni yleisö, joka on kiinnostunut harrastajien tekemisistä.

Diskurssianalyysin tuloksena todettakoon, että keskiaikaharrastajat määrittävät *diskurssin käyttäjänä* itselleen useita erilaisia harrastajaroleja. Esimerkiksi akateemista tutkimusta tekevä kulttuuriperintöalan ammattilainen saattaa samanaikaisesti määrittää itsensä amatööriksi tai jopa ammattilaiseksi jollain tietyllä käsityötaiteen alalla. Näitä rooleja käsitellään *Ammatillisuuden diskurssin* kautta. Ammatillisuuden diskurssissa on huomioitu sekä käytännöllinen että akateeminen ulottuvuus, minkä seurauksena diskurssissa määriteltyjä rinnakkaisia merkityssystemejä on useita ja niiden muodostamat roolit ovat siksi osittain vaihtoehtoisia ja ristiriitaisiakin.

6 VAPAAEHTOISTYÖTÄ YHTEISTYÖSSÄ MUISTIORGANISAATIOIDEN KANSSA

Monet keskiaikayhdistykset tekevät yhteistyötä julkisesti tunnustettua kulttuuriperintöä suojelevien tahojen, kuten paikallismuseoiden, seurakuntien, alueellisten vastuumuseoiden, kansallismuseon ja Museoviraston kanssa. Oppilaitosyhteistyötä tehdään perusopetuksen, kansalaisopistojen, kesäyliopistojen ja käsityö/taitokeskusten kanssa. Hanke-yhteistyötä tehdään erilaisten aluekehitys- ja opetushankkeiden piirissä, joissa laaja-alainen yhteistyö käsittää monesti myös kunnan/kaupungin, alueellisia matkailutoimijoita ja aluekehitysjärjestöjä.

6.1 Tapahtumia yhdistys- ja talkoopohjalta

Tyypillisesti keskiaikatapahtumat järjestetään *”yhdistys- ja talkoopohjalta”* (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 10.08.2016, nro 56, s. 17) yhteistyössä usean eri toimijan kanssa. Keskiaikatapahtumissa *”omistautuneimmat harrastajat huolehtivat siitä, että jokainen yksityiskohta täsmää”* (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16). Projektiluonteinen tapahtuman järjestäminen vaatii aineistossa mainitun tyypillisen esimerkin tavoin *”puolen vuoden järjestelyt yli 50 suomalaisen ja 15 ruotsalaisen keskiaikaharrastajan kanssa”* (Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16).

Keskiaikatapahtumien suuri suosio ja volyymin kasvu on vaatinut paikoittain myös tapahtumajärjestämisen uudelleenorganisointia. Kävijämäärältään suurimpiin keskiaikatapahtumiin Suomessa lukeutuu Hämeen linnan keskiaikaisessa miljöössä järjestävä Hämeen Keskiaikafestivaali. Hämeen keskiaikayhdistys ry perusti vuonna 2017 Hämeen keskiaikatapahtumat oy:n, joka vastaa nykyisin alueellisten keskiaika-

tapahtumien järjestämisestä. Ennen osakeyhtiön perustamista Hämeen keskiaikayhdistys oli järjestänyt keskiaikaisia markkinoita Hämeen linnalla jo vuodesta 2000. (Hämeen Sanomat, 13.01.2017, nro 11, s. 15.)

“(Keskiaika)tapahtumat ovat alkaneet (viime vuosina myös) erikoistua. -- Monella paikkakunnalla järjestetään pienimuotoisia ja jopa pääsyliputtomia markkinoita. Muutamat (keskiaikatapahtumat) ovat puolestaan erikoistuneet taistelunäytöksiin ja turnajaisiin.” (Hämeen Sanomat, 13.08.2018, nro 217, s. 22-23.).

Hämeen Keskiaikafestivaali on *“ohjelmavetoinen ja festivaalina ainutlaatuinen”* (Hämeen Sanomat, 13.08.2018, nro 217, s. 23). Suurimmissa keskiaikatapahtumissa venytetään tyypillisesti aikarajoja, joskus myös autenttisuuden kustannuksella, jotta saadaan tuottua tarjonnaltaan laajempi ja kiinnostavampi tapahtuma.

“Tasapainottemme koko ajan autenttisuuden ja yleisön viihtyvyyden välillä, myöntää Hämeen Keskiaikatapahtumat oy:n ja Hämeen Keskiaikayhdistyksen puheenjohtaja” (Hämeen Sanomat, 13.08.2018, nro 217, s. 22).

Vapaaehtoiset tarjoavat vakavaan, rentoon tai projektipohjaiseen vapaa-aikaan pakotamatonta apua joko muodollisesti tai epämuodollisesti. He toimivat ilman palkkaa tai korkeintaan tunnustuksellista palkkaa vastaan ja heidän toimintansa hyödyttää sekä muita ihmisiä että vapaaehtoista ja/ tai hänen perhettään. Vallitseva vapaaehtoistyön määritelmä näkee vapaaehtoisuuden olevan ennen kaikkea palkatonta työtä, mutta harvemmin vapaaehtoisuus liitetään harrastamiseen ja vapaa-aikaan. Taloudellinen määritelmä vapaaehtoisuudesta palkattomana työnä jättää huomioimatta vaikeammin hahmotettavan motivaatiokysymyksen, joka on kuitenkin tärkeää vapaaehtoisuuden tahtokäsityksen kannalta.

Keskiaikatapahtumien volyymin kasvaessa tapahtumajärjestäjien tapahtumammattilaisuus korostuu esimerkiksi turvallisuuteen liittyen.

“Tapahtuman turvallisuudesta vastaava Local Crew -- on hoitanut keskiaikafestivaalin järjestyksenvalvontaa aikaisemminkin, mutta tänä vuonna valtaosa järjestyksenvalvojista, eli seriffeistä, yöpyy alueella --Vaikka osallistumme keskiaikafestivaaleille vähän eri tavalla kuin esimerkiksi Ruisrockiin, kellekään ei varmasti jää epäselväksi varsinainen tehtävämme täällä” (Hämeen Sanomat, 17.08.2018, nro 221, s. 6).

Tapahtuma-alan ammattilaisten, kuten kulttuurituottajien osaamista hyödynnetään keskiaikatapahtumissa laaja-alaisesti.

“Kulttuurituottajaksi opiskeleva -- työnäytösvouti kiertelee keskiaikaisissa asuissa kojuilla ja varmistaa, että turvallisuusmääräyksiä on noudatettu -- Nelipäiväinen festivaali ja voutina toimiminen oli (kulttuurituottajan) opintoihin kuuluvan työharjoittelun huipennus” (Heinäveden Lehti, 31.08.2017, nro 35, s. 7).

Keskiaikatapahtumien järjestäminen perustuu ennen kaikkea vapaaehtoisuuteen ja talkootyöhön ja se edustaa siten *projektipohjaista vapaa-aikaa*. Tämä näyttäytyy käytännössä juuri erilaisten tapahtumien, kuten keskiaikatapahtumien, mutta myös esimerkiksi taidefestivaalien ja urheilutapahtumien järjestämiseen osallistumisena.

“Vaikka tuotantovastuu on siirtynyt Hämeen Keskiaikatapahtumat Oy:lle, tapahtuman mahdollistaa edelleen liki 300 talkoolaisen työpanos” (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 11.08.2018, nro 53, s. 19)

Vakavasti otetun vapaa-ajan muotoihin lukeutuva projektipohjainen vapaa-aika on lyhytaikaista, joko kertaluontoista tai satunnaista, kohtalaisen monimutkaista tietoa ja taitoakin vaativaa, luovaa sitoutumista vapaa-ajan toimintaan (Stebbins, 2005). Projektipohjaiseen vapaa-aikaan sisältyy huomattavaa suunnittelua, mutta toiminta ei ole vakavaa eikä sitä ole tarkoitus sellaiseksi kehittää. Kertaluonteisuus ja satunnaisuus ilmenee siten, että projektit jatkuvat vain niiden valmistumiseen asti, minkä jälkeen projektipohjainen vapaa-aika keskeytyy viikoiksi, kuukausiksi tai jopa vuosiksi. Luovuus ilmenee puolestaan siten, että projektin tuloksena on jotain uutta tai erilaista, joka edustaa tekijöiden mielikuvitusta, tietoa ja/tai taitoa.

Vapaaehtoisuuden diskurssissa vapaaehtoisuus on asetettu vastakohtaksi tapahtumatuotannon ammatillisuudelle tuotantovastuun ja turvallisuuden kaltaisten teemojen kautta. Kiinnostava näkökulma on se, että tässä diskurssissa keskiaikaharrastaja voi olla vain joko vapaaehtoinen tai tapahtumatuotannon ammattilainen. Vapaaehtoisten ja tapahtumatuotannon ammattilaisten keskiaikaharrastuneisuutta ei tuoda diskurssissa yksiselitteisesti ilmi. Omistautuneimmat keskiaikaharrastajat on sen sijaan eriytetty vapaaehtoisista talkoolaisista ja heidän roolinsa liittyy ilmeisesti sekä *ansioitumisen diskurssissa* esille tuotuun harrastusseuran toiminnassa ansioitumiseen että *autenttisuuden diskurssiin*. Yleisesti keskiaikatapahtumien yhteydessä nousee esiin enemmänkin *tapahtumallisuuden diskurssi* kuin *vetovoimaisuuden diskurssi*, mikä näkyy ohjelmallisuuden korostamisena keskiaikaisen kulttuuriperinnön korostamisen sijaan.

6.2 Linnaelävöitystä ja näyttelyiden avajaisia

Keskiaikayhdistysten organisoimien keskiaikamarkkinoiden ohella keskiaikayhdistykset tekevät muistiorganisaatioiden kanssa yhteistyötä esimerkiksi elävöittämällä keskiaikaisia linnoja ja kirkkoja.

“Hämeen linnan ja Iloisen Joutsenen yhteistyö virisi, kun Iloisen Joutsenen jäsenet olivat mukana tekemässä Maskun alttarivaatteen ennallistusta sekä elävöittämässä linnan ja Rohan tallien järjestämiä ritariturnajaisia” (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

Elävöittäjät esittelevät keskiaikaisissa linnoissa erilaisia käsityötekniikoita. *“Tarjolla on myös opastettuja kierroksia ja tietoiskuja”* (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

“Keskiajalla linnassa työskenteli käsityöläisiä, jotka valmistivat astioita, tekstiilejä ja muita tuotteita niin vientiin kuin linnan omaan käyttöön. Nyt noin 30 aikakauden asuihin pukeutunutta elävöittäjää työskentelee keskiaikaisin välinein ja työtavoin. Yleisö pääsee näkemään ja kokemaan suutarin, räätälin, nuolien valmistajan, värjäriin, kehrääjän, puusepän, haarniskasepän, kirjurin ja oluenpanijan työnsä ääressä.” (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

Vastaavia työnäytöksiä toteutetaan Suomessa myös esimerkiksi Turun linnassa ja Euroopassa laajemminkin.

“Olemme keikkailleet esimerkiksi Saksassa, missä on paljon linnoja ja linnaelävöitystä, Iloisen Joutsenen puheenjohtaja -- kertoo”. (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

Iloisen Joutsenen käsityöläiset Torsti Pulla, Hanna Lehmusto, Antti Kuparinen, Piia Lempiäinen, Kristin Carnie, Maria Meijman, Elina Sojonen, Anica Sundström sekä Riku ja Mervi Pasanen elävöittävät keskiajan arkielämää askareineen. Kuva on otettu elävän historian Middelaldcentralet-museossa Tanskassa. KUVA: ILOINEN JOUTSEN

Kuva 6: Iloinen Joutsen elävöittää keskiaikaisia linnoja ja elävän historian museoita ympäri Eurooppaa. (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13).

Historian elävöittämistä on hyödynnetty Hämeen linnassa myös esimerkiksi näyttelyiden avajaisissa.

“Rohan tallit avasi Hämeen vanhan linnan haarniskanäyttelyn. -- Rohan tallit on nähty Hämeenlinnassa aikaisemminkin. Kahtena vuonna yhteistyötä on tehty Museoviraston kanssa, mutta aikaisemminkin turnajaisia nähtiin keskiaikamarkkinoilla.” (Hämeen Sanomat, 01.05.2017, nro 117, s. 4)

Seurakunnat ovat järjestäneet yhteistyössä keskiaikayhdistysten kanssa keskiajan hengessä erilaisia tapahtumia, joissa on esimerkiksi *“juhlittu reformaation 500 vuotisjuhlaa”* (Keski-Häme, 01.11.2017, nro 44, s. 10) ja *“vietetty Agricola -messua”* (Keski-Häme, 19.10.2017, nro 42, s. 4). Seurakuntien kanssa tehdyssä yhteistyössä kyse on keskiaikaisten kirkkojen elävöittämisestä.

“Meillä kun on keskiaikainen kirkko, on luonnollista järjestää sen suojiin ja ympäristöön jotain keskiaikaan liittyvää -- Täysin keskiaikaista messua ei yritetä (tapahtumissa) jäljitellä vaan sitä on sovellettu -- (Keskiaikaisessa messussa seurakunnan) henkilökunta pukeutuu keskiaikaisiin asuihin ja myös messuun osallistuvien toivotaan pukeutuvan teeman mukaisesti” (Keski-Häme, 19.10.2017, nro 42, s. 4).

Vaikka kielenä kirkollisissa keskiaikatapahtumissa on keskiajasta poiketen suomi, messuihin liittyy olennaisesti keskiaikainen kirkkomusiikki ja kolehdinkin keräävät *“kerjäläisten asuun pukeutuneet pienokaiset”* (Keski-Häme, 01.11.2017, nro 44, s. 10).

“Jumalanpalveluksen jälkeen keskiaikapäivää jatketaan kirkon parkkipaikalla keskiaikaisella torilla. -- Keskiaikayhdistyksestä paikalle on tulossa elävöittäjiä, jotka ovat mukana niin jumalanpalveluksessa kuin toritapahtumassakin” (Keski-Häme, 19.10.2017, nro 42, s. 4).

Myös *kunnat ja kaupungit* ovat kiinnostuneita hyödyntämään keskiaikaista kulttuuriperintöään. Keskiaika -teema nähdään vetovoimatekijänä kaupungin imagolle. Käytännössä idea toteutuu esimerkiksi keskiaikaisten linnojen juhlavalaisuina. Hämeenlinnassa Hämeenlinnan kaupunki ideoi Elinvoimaa Hämeeseen ry:n johdolla yhdessä Hämeen Keskiaikayhdistyksen, Museoviraston, Linnan Kehityksen ja kaupunkikeskusta-yhdistyksen kanssa *“suurempaa, kauniimpaa ja näyttävämpää joulutapahtumaa”*, jossa *“valo ei kajastaisi vain linnalta, vaan koko keskusta hehkuisi aina rantareittiä myöten”* (Hämeen Sanomat, 24.12.2018, nro 349, s. 4). Hämeenlinnassa innoittajana on keskiaikayhdistyksen järjestämällä Tuomaan Markkinoilla Hämeen linnalla kaupunkilaisia -sävyttänyt valaistus. Elinvoimaa Hämeeseen ry:n puheenjohtaja *“kehuu Hämeen linnan valaisun olleen erinomainen siemen jatkoa varten”*:

“En ole ennen nähnyt linnan ympäristössä niin paljon väkeä sunnuntai-iltana kuin viime pyhä oli.” (Hämeen Sanomat, 24.12.2018, nro 349, s. 4.)

Vastaavia linnanvalaisuja on toteutettu esimerkiksi Olavinlinnassa Savonlinnassa sekä Turun linnassa. Valotaiteen katsotaan houkuttelevan kaupunkeihin paitsi vierailijoita myös uusia asukkaita.

“(Keskiakayhdistyksen) ehdotus suurtaapahtuman nimeksi jäätävän hyvä: Tulen ja jään jouluku. Heti syntyi mielikuva, että kaupunkiin on syytä tulla ja jopa jäädä” (Hämeen Sanomat, 24.12.2018, nro 349, s. 4).

Kulttuuriympäristöä tuodaan näkyväksi myös erilaisten *hankkeiden* avulla yhteistyössä keskiaikaharrastajien kanssa. Näissäkin hankkeissa fokus on tyypillisesti yritystoiminnan ja matkailun kehittämisessä:

“Kulttuuriympäristö Näkyväksi -- KYNÄ-hankkeen tarkoituksena on lisätä ihmisten tietoisuutta arvokkaista kulttuurikohteista ja kehittää niihin liittyvää yritystoimintaa. Täällä (Sulkavan linnavuorella) on viisi rastia, joista jokaisella kerrotaan linnavuoren historiasta vähän eri näkökulmasta. -- Puiden väliin ripustetuilla naruilla roikkui henkareissa kauniita naisten pukuja. Yksinkertaisia vaatteita koristivat tyylikkäätsoljet, esiliinaa oli koristeltu koruun. Esillä oli näköisversioita rautakautisista puvuista keskiaikaan, 1300-1400-luvuille asti. -- Pukeutumisen lisäksi rastit käsittelivät entisajan ruokakulttuuria, linnavuoren historiaa, valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta ja sen arvoja eli miten maisemaa voisi hyödyntää matkailussa.” (Sulkava, 24.05.2017, nro 21, s. 4.)

Vetovoimaisuuden diskurssissa keskiaika kuvataan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriperintökohteiden vetovoimatekijänä suppeammin matkailun, mutta myös laajemmin kokonaisvaltaisemman aluekehityksen näkökulmasta. Tässä diskurssissa keskiaikaharrastajat ovat innovatiivisen yhteistyökumppanin roolissa, mutta myös eräänlaisessa tilaaja-tuottaja -mallissa tuottajan roolissa.

6.3 Työpajoja ja työnäytöksiä

Työnäytökset kuuluvat olennaisesti erilaisiin keskiaikatapahtumiin. Vuonna 2017 Hämeen keskiaikafestivaaleilla “mukana oli peräti 160 kauppiasta, joista 30 piti työnäytöksiä -- (joissa) perinteisiä, jo keskiajalla käytettyjä työtapoja esiteltiin autenttiseen tapaan” (Heinäveden Lehti, 31.08.2017, nro 35, s. 7).

“Hämeen keskiaikafestivaalin työnäytöksissä ei saa käyttää nykyaikaisia energianlähteitä, kuten sähköä, joten seppien ahjoissa ja patojen alla palaakin elävä tuli” (Heinäveden Lehti, 31.08.2017, nro 35, s. 7).

Rautaukko lisää sulatusuuniin rakeista pasutettua rautamalmia. Säili pumpppaa palkeilla ilmaa. Liuskekivet on muurattu uuniksi, jonka tukena on rautalankapanta.

Kuva 7: Työnäytös keskiaikatapahtumassa. (Heinäveden Lehti, 31.08.2017, nro 35, s. 7).

Keskiaikatapahtumissa on työnäytösten ohella myös koko perheelle suunnattuja työpajoja:

“Lapsille järjestetään (keskiaikatapahtuman) merenkulkuteemaan liittyen Laivapojan navigointikoulu. Navigointikoulussa opetellaan perusasioita, kuten ilmansuuntia, kompassin käyttöä, sijainnin määrittämistä, kulkusuunnan asettamista ja vaikkapa aurinkokellon käyttöä” (Hämeenlinnan Kaupunkiuutiset, 10.08.2016, nro 56, s. 16).

“Museo Skogsterissa järjestetään (keskiaikatapahtuman yhteydessä) ensimmäistä kertaa hahmotyöpaja. Jokainen keskiajasta kiinnostunut voi suunnitella ja rakentaa itselleen pajassa aikakauteen sopivaa uskottavaa roolia” (Janakkalan sanomat, 09.03.2017, nro 10, s. 12)

Paikallismuseot ja kotiseutumuseot esittelevät keskiaika -temaisissa tapahtumissaan alueellista ja paikallista “kulttuuriperintöä käytännössä”. Laurinmäen torpparimuseolla järjestetty “koko perheen keskiaikaan ja hämäläiseen kulttuuriperintöön johdattanut tapahtuma houkutteli paikalle runsaasti keskiaikaharrastajia, koululaisryhmiä kuin muitakin kiinnostuneita” (Hämeen Sanomat, 02.09.2018, nro 237, s. 9). Paikallismuseoiden tapahtumissa keskiaikaa elävöitetään ja tarinallistetaan paikallisella ta-

solla ja Laurinmäelläkin nähtiin "viikinkitaistelunäytös, jossa otettiin mittaa (paikallisten) Rastilan ja Mäskälän kylien välillä" (Hämeen Sanomat, 02.09.2018, nro 237, s. 9).

Yhteistyötä toteutetaan myös *koulujen* kanssa museopedagogiikan hengessä työpajoja hyödyntäen:

"Lammin (paikallis)museoilla järjestettiin Kaiken kansan museo -tapahtuma, jossa päästiin tutustumaan entisajan perinteisiin, peleihin ja leikkeihin ja maistelemaan keskiaikaisia makuja. Tapahtuman taustalla olivat Keskiaikamarkkinoille - keskiajan kulttuuria kouluille ja kylille -hanke, Etelä-Hämeen Martat, Lammi-seura sekä Ajan patinaa -hanke. -- Keskiaikamarkkinoille -hankkeeseen kuului 36 tapahtuman järjestäminen kyläkouluille, ja tämä museotapahtuma oli yksi näistä. (Keski-Häme, 20.09.2018, nro 38, s. 2).

Paikallisuuden diskurssissa keskeisiä teemoja ovat alueellinen keskiaikainen kulttuuriperintö ja museopedagogiikan keinoin toteutetut työpajat sekä työnäytökset. Tässä diskurssissa keskiaikaharrastajat nähdään muiden paikallisten kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristöalan toimijoiden tavoin pedagogista vastuuta kantavina ja kulttuuriperintötietoutta jakavina toimijoina.

6.4 Pitoja, perinnematkailua ja tv-kuvauksia

Keskiaikapidot kuuluvat olennaisesti keskiaikatapahtumiin, mutta myös *perinnematkailu* on tuotteistanut keskiajan pitojen muotoon. Nuhjalan kartanon isäntänä toimiva itseoppinut rotissööririkoksi ja kartanon emäntä "*suorittivat maaseutumatkailun ammattitutkinnon, ja yhdellä kurssilla syntyi idea tuoteistaa kartanon kellari keskiaikapitopaikaksi*" (Maaseudun Tulevaisuus, 12.10.2011, nro 119, s. 54).

"(Emäntä) luki netistä kaiken, mitä keskiaikaruuasta ja -vaatteista löysi, ja Tallinnasta käytiin hakemassa mallia ravintolan pitoon. Hankerahalla hommattiin keskiaikainen puvustus kahdellekymmenelle hengelle ja alettiin järjestää roolipelejä ruokailuineen yritysryhmille. Ruuat laitettiin väentuvan keittiössä ja kannettiin pihan poikki kartanon kellariin, -- (jotka) ovat peräisin 1300-luvulta." (Maaseudun Tulevaisuus, 12.10.2011, nro 119, s. 54.)

Toinen keskiaikaruuasta kiinnostunut harrastaja toimii itsenäisesti muinaisemäntänä ja järjestää historiallisia elämyspitoja, jotka sijoittuvat eri aikakausille. "*Hän on tehnyt myös kattauksia historialliseen Hovimäki-sarjaan ja Kristiina-elokuvaan.*" (Aamuset, 27.09.2017, nro 71, s. 10.)

Keskiajan ovat tuotteistaneet myös Rohan tallien omistajat, joista toinen oli aiemmin "*vetänyt Hauholla matkailuyrityksen yhteydessä olevaa tallia*" ja toinen taas "*oli perehtynyt keskiajan historiaan ja tapoihin ja opettanut hevosia ja näyttelijöitä muun muassa Suuri Seikkailu -tv-ohjelman kuvauksia varten.*" (Maaseudun Tulevaisuus, 22.10.2010, nro 123, s. 11.)

“Kuvauksista idea syntyiikin. Ohjelman osallistujien mielestä keskiaikainen ratsastus oli parasta, mitä heille oli tullut vastaan. -- Miksei se siis kiinnostaisi muitakin? -- Kun sitten löytyi sopiva tila yritystä varten, asia oli selvä. -- Rohanissa voi opiskella keskiaikaisia ratsastus- ja hevostaitoja sekä keskiaikaista miekkailua ja jousiammuntaa. -- Tarjolla on myös esimerkiksi yritysryhmille sopivia ohjelmapaketteja sekä leirejä ja kursseja.” (Maaseudun Tulevaisuus, 22.10.2010, nro 123, s. 11.)

Performanssin ja romantisoimisen diskurssi nousevat keskeisiksi keskiaikateemaisen matkailualan toimijoiden osalta. Matkailualan toimijoille on diskurssissa annettu paitsi keskiaikaharrastajan rooli, myös ammattimainen matkailu- ja viihdealan toimijaidentiteetti. Keskiajan tuotteistamista matkailu- ja viihdealan käyttöön on käsitelty myös *vetovoimaisuuden diskurssin* kautta, sillä toisin kuin keskiaikatapahtumien kohdalla, keskiaikaisella rakennetulla kulttuuriperinnöllä on vahva rooli, kun keskiaikaa tuotteistetaan matkailupalvelutuotteiksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineistosta löytämäni keskeiset diskurssit (ansioitumisen diskurssi, autenttisuuden diskurssi, ammatillisuuden diskurssi, paikallisuuden diskurssi, romantisoimisen diskurssi, performanssin diskurssi, tapahtumallisuuden diskurssi, vapaaehtoisuuden diskurssi ja vetovoimaisuuden diskurssi) kuvaavat keskiaikaharrastuksen keskeisiä merkityksiä ja erityisesti niiden limittymistä ja kietoutumista toisiinsa. Diskurssien valossa keskiaikaharrastus näyttää koostuvan sekä yhteisesti jaetuista rakenteellisista piirteistä (*serious leisure*) että tietyn tyyppisestä asenteesta tai suhtautumisesta aikaan, tilaan, kieleen ja materiaalisuuteen.

Analyysi vahvistaa käsitystäni siitä, että keskiaikaharrastuksessa on havaittavissa *serious leisure* -piirteitä: 1) tarve jatkaa, edistää ja kehittää toimintaa, 2) vapaa-ajan uran luomisen mahdollisuus, 3) tarve ponnistella taitojen ja tietämyksen hankkimiseksi. Kykyjään ja resurssejaan käyttämällä keskiaikaharrastajat saavat keskiaikaharrastuksesta tyydytystä päästessään ilmaisemaan erityisiä tietojaan ja taitojaan, mikä tekee harrastuksesta erittäin merkityksellistä, mielenkiintoista ja toteuttavaa.

Keskiaikaharrastuksen kaltaisissa *serious leisure* -henkisissä vapaa-ajan harrasteissa *harrastajat* ovat etenkin taiteen, tieteen, urheilun ja viihteen parissa väistämättä tavalla tai toisella yhteydessä kulttuuriperintö- ja kulttuuriympäristöalojen *ammattilaisten* kanssa. (kts. myös Stebbins, R.A. 2005, s. 2). Keskiajan elävöittämisessä yleisö ammentaa yhtä lailla amatöörien kuin ammattilaisten aikaansaannoksista ja voidaankin nähdä, että nämä kolme tahoja ovat riippuvaisia toisistaan.

7.1 Keskiaikaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus

Keskiaikaharrastajien kulttuuriperintöasiantuntijuus on moninaista ja se liittyy ennen kaikkea harrastajien henkilökohtaiseen asiantuntijuuteen ja erikoisosaamiseen. Valveutuneet keskiaikaharrastajat vaikuttavat omalla panoksellaan edistävän etenkin esinetutkimuksen aineetonta kulttuuriperintöä korostavia nykymuotoja. Keskiaikaharrastajat kokevat rautakautisia miekkoja tutkivan harrastajan tavoin, että pelkkä tieto esineen materiaalista ja valmistusmenetelmistä ei riitä, vaan esineen merkityksen tulkinta vaatii tietoa myös esineen käyttöyhteydestä ja siitä, miten esine on yhdistänyt omistajansa tai käyttäjänsä yhteiskuntaan.

“Keskeistä on kiinnostus historiasta, halu selvittää, miten kyseinen asia on aikanaan tapahtunut ja miltä se on tuntunut” (Sydän-Satakunta, 26.04.2018, nro 17, s. 12):

“Entisajan loitsut merkityksineen ja sisältöineen ovat pohjaton kiinnostuksen kohde. -- Harrastuksessa olen oivaltanut suggestion ja positiivisuuden merkityksen. Esimerkiksi saippuankeitto on aika taianomaista: mitä enemmän hämmennät, sitä enemmän puhut. Kun saat saippuan valmiiksi olet puhdistanut samalla itsesi. -- Vanhalla kansalla on ollut paljon mielettömän hienoja juttuja.” (Janakkalan sanomat, 09.03.2017, nro 10, s. 12-13)

“Vaikka savi muuttuu keramiikaksi vain polttamalla, pääsevät nykyharrastajat harvoin osallistumaan polttovaiheeseen. -- Puulla poltan siksi, että puu-uunin tuottamia tuhkan ja liekin jälkiä ei saa aikaan mitenkään muuten. -- Poltto kestää pitkään ja se on raskasta työtä. Samalla tunnelma on meditatiivinen, melkein filosofinen” (Länsi-Savo, 28.05.2011, nro 144, s. 40)

Kokeellisella arkeologialla tarkoitetaan tutkimusta, jossa pyritään esimerkiksi esineen valmistamisella selvittämään asioita, jotka eivät käy suoraan ilmi kaivauslöydöistä (Suomen museoliitto, 2021). Vaikka kokeelliseksi arkeologiaksi voidaan nimittää ainoastaan tieteellisesti valvottua tutkimusta, on elävän historian toiminnassa runsaasti kokeellisen arkeologian piirteitä. Kokeellisen arkeologian tavoin keskiaikaharrastajat 1) selvittävät esineiden valmistustapaa ja materiaalien käyttäytymistä tekemällä kokeellisia kappaleita samoista raaka-aineista kuin alkuperäiset keskiaikaiset esineet ja 2) suorittavat analogista päättelyä vertailemalla eri valmistustapojen ja -menetelmien synnyttämää työn jälkeä ja saavat siten tietoa mahdollisesta valmistusprosessista.

7.2 Romantisoitu keskiaika historian representaationa

Elämystalouden näkökulmasta elävä historia on ennen kaikkea tarinalähtöinen, teemallinen elämys, joka mahdollistaa kokonaisvaltaisen merkitysten luomisen kuluttajalle. Tarinallistamiseen perustuvassa palvelumuotoilussa tapahtumatuote, eli esi-

merkiksi keskiaikatapahtuma, on elämyksellisyyden keinoin tuotteistettu teemaliseksi kokemukseksi. Elämyspalvelutuotteen tarinallisuus osallistaa katsojia, sillä tarinallistamisessa elämys tuotetaan yhdessä kuluttajan kanssa. Elämisyhteiskunnan rinnalla puhutaankin usein osallisuuden kulttuurista (esim. Kallionpää, O. 2016). Kallionpään (2016, s. 53) mukaan ”sosiaalisuutta ja siitä syntyvää osallisuuden kokemusta voidaan pitää elämisyhteiskunnan rakenteellisena ominaisuutena, joka tuottaa yhteisesti jaettua ja varmennettua kulttuurista todellisuutta.”

Kulttuuriperintökasvatuksen näkökulmasta, mitä autenttisempi ja todentuntuisempi oppimisympäristö on, sitä paremman kontekstin se tarjoaa oppijan identiteetin muodostumiselle. Fyysisessä oppimisympäristössä kohdatut vanhat esineet ja työvälineet tuottavat rikkaampia mielikuvia ja kokemuksia kuin luokkahuoneissa nähdyt kuvat tai kuullut kertomukset. (Ropo, E. 2008, s. 46)

Toisinaan historian elävöittämisen, ja myös muiden audiovisuaalisten historian representaatioiden, kuten elokuvien ja pelien, on pelätty vääristävän käsityksiä menneisyydestä ja syrjäyttävän oikean historian, sillä niiden avulla voidaan luoda mielikuvituksellisia näkymiä menneisyydestä. (Lehtisalo, A. 2011, s. 36). Romantisoidun, lavastetun autenttisuuden tarjoamista voidaan selittää esimerkiksi sillä, että valetapahtuma, kuten luvussa neljä mainittu romantisoitu ja populaarikulttuurin välittämien mielikuvien kyllästävä *feikkiaikafestivaali*, vastaa keskiaikatapahtuman kävijöiden ja toisaalta myös vähemmän perehtyneiden harrastajien mielikuvia keskiajan kulttuurillisesta autenttisuudesta paremmin todellinen autenttinen keskiaika, joka saattaisi piirteineen tuntua kokemuksena käsittämättömältä (Lüthje, M. 2017, 219).

Toisaalta voi kysyä, mitä sitten. Tieteen näkökulmasta, kulttuuriperintöhallinnon piirissä aitous pitää pystyä perustelemaan dokumentaarisen todistusaineiston avulla (The Venice Charter, 1964). Dokumentaarista kirjallista todistusaineistoa Suomen keskiajasta on säilynyt niin vähän, että ”emme me voi varmuudella tietää, mitä Hämeen linnan liepeillä on 1000 vuotta sitten tehty tai minkälaista musiikkia siellä on soitettu, jos on ylipäätään soitettu mitään” (Hämeen Sanomat, 22.08.2018, nro 226, s. 2). Historiallisen autenttisuuden vaatimusta ei siis voida keskiaikaharrastuksen piirissä koskaan täysin täyttää, koska autenttisuudelle ei voida luoda luotettavia ja aukottomia kriteereitä ilman kattavaa dokumentaarista todistusaineistoa.

7.3 Autenttisuus ja integriteetti keskiaikatapahtumien kulttuuriympäristöissä keskiajan elävöittämisen näkökulmasta

Kun huomioidaan keskiaikatapahtumien autenttisuus ja integriteetti kulttuuriympäristön näkökulmasta, on syytä muistaa, että autenttisuus on aina suhteellista ja siihen

liittyy sosiaalinen konteksti. Rönkön (2012, s. 225) mukaan *“autenttinen rakennettu ympäristö voidaan nähdä eräällä tavalla ”kulttuurin suorana käännöksenä” arkkitehtuurin kielelle, jossa yhteisön tarpeet, tavoitteet, tai arvostukset heijastuvat”*. Ympäristö siis ilmentää rehellisesti yhteisön kollektiivista identiteettiä, traditiota ja arvomaailmaa; tämä voi pitää sisällään yhtä lailla perinteitä kuin uutta ja nykyaikaista. Vastaavasti epäautenttisuus voidaan nähdä vieraantumisenä omasta identiteetistä ja varsinaisesta olemuksesta. Integriteetti voidaan sen sijaan nähdä rehellisyytenä kohteen varsinaiselle olemukselle, jolloin ajallinen alkuperäisyysvaatimus muodostuu toissijaiseksi kriteeriksi. (Rönkkö, E. 2012, s. 225.)

Keskiaikayhdistykset toimivat pääsääntöisesti niillä maantieteellisillä alueilla, joilla on julkisesti tunnustettua ja virallisesti suojeltua keskiaikaista kulttuuriperintöä esimerkiksi rakennusten, kuten keskiaikaisten kirkkojen, linnojen ja muinaismuistolailla suojeltujen arkeologisten kohteiden muodossa. Näillä paikkakunnilla keskiajan ajalliset kerrostumat näkyvät ihmisten fyysisessä ympäristössä. Esimerkiksi Hämeenlinnassa keskiaika näkyy muistin maisemassa paitsi rakennetun kulttuuriperinnön muodossa myös katujen niminä, jääkiekkjoukkueen logossa ja jopa kaupungin vaakunassa. Tällaisilla alueilla keskiaika on nähdäkseni paikallisidentiteetin kannalta merkittävä osa muistin paikkaa eli sitä aineetonta tai aineellista kulttuuriperintöä, jolla on erityinen rooli yhteisön tai yksilön yhteenkuuluvuutta tai historian tietoisuutta vahvistavana symbolina. Muistin paikkana keskiaika tukee yhteisön jäsenten menneisyyden tulkintaa ja sen kautta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisen yhteyden ymmärtämistä, sillä se on keskeinen osa paikkakunnan imagoa.

Jos keskiaikatapahtumia mietitään integriteetin ja kulttuuriympäristön autenttisuuden näkökulmasta, keskeiseksi muodostuu tapahtumapaikan varsinaisen olemus. Näin ollen historiallisella alkuperäisvaatimuksella ei tulisi olla niin paljon painoarvoa kuin kohteen rehellisyydellä kulttuuriselle kerroksellisuudelle, paikan hengelle ja muistin maisemalle. Keskeisemmäksi autenttisuuden arviointikriteeriksi nouseekin kulttuuriympäristön näkökulmasta ajallisen aspektin sijaan se, ilmentävätkö keskiajan elävöittäjät keskiaikaisissa tapahtumissaan kohteen varsinaista olemusta, paikan henkeä ja muistin maisemaa. Näkisin, että koko paikkakunnan identiteettiin sidottu keskiaikaharrastus ilmentää varsin rehellisesti yhteisön kollektiivista identiteettiä, traditiota ja arvomaailmaa, joten kulttuuriympäristön autenttisuuden ja integriteetin vaatimusten voidaan nähdä täyttyvän.

8 POHDINTA

Ympäristömme on täynnä jäänteitä ja vihjeitä menneisyydestä (Vilkuna, J. 2008, s. 49), mutta menneisyys on ollut ja mennyt eikä sitä voida enää saavuttaa. Kukin aika, ja tulkitsija, muokkaa ja tulkitsee historiaa aina uudelleen ja luo omannäköisensä tulkinnan menneisyydestä (Vilkuna, J. 2008, s. 52).

Historianfilosofi Hayden White kommentoi 1980-luvulla historian representaatioita ja niiden autenttisuutta toteamalla ”historian todenkaltaisuuden vaatimusten olevan yhtä mahdottomia mille tahansa mediumille” (Hayden, W. 1988. Lehtisalon, A. 2011, s. 36 mukaan):

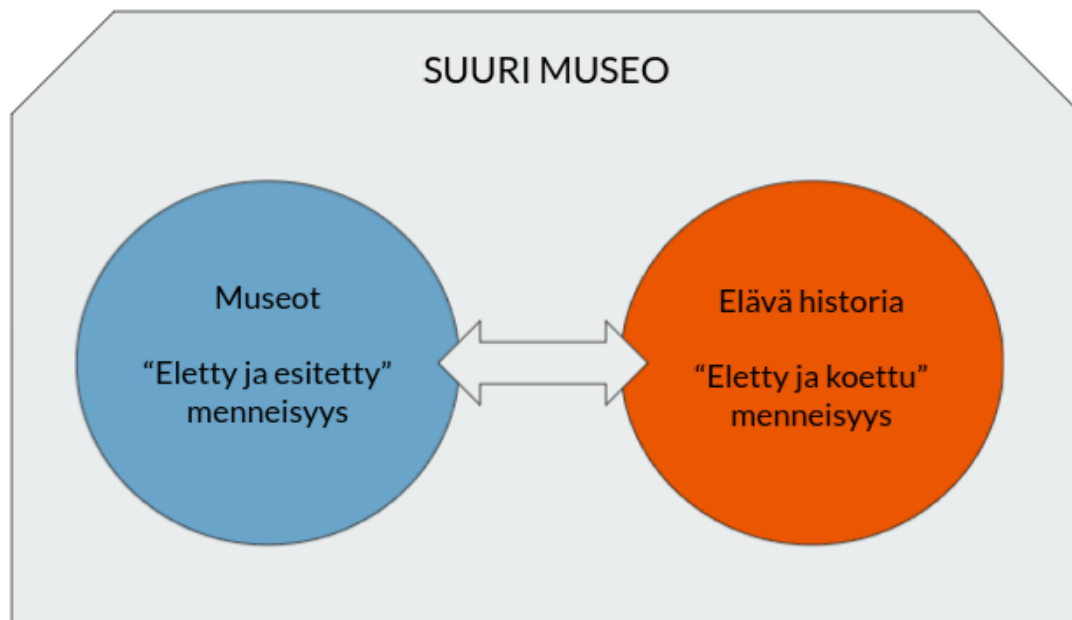
”Myös kirjallinen historiantesitys tiivistää, siirtää paikaltaan, käyttää symboleja ja valikoi samalla tavoin kuin audiovisuaalinen historian representaatio. Kumpikaan ei peilaa menneisyyttä täydellisenä vaan rakentaa siitä esityksen. Tällöin on otettava huomioon, että menneisyys välittyy meille lukemattomien eri esitysten kautta, ei vain historiantutkimuksen tai auktorisoidun historiallisen keskustelun avulla. Osa näistä esityksistä on tieteellistä tutkimusta, mutta yhtä lailla käsitykset ja mielikuvat menneisyydestä syntyvät museokierosten, romaanien, uutisten, isoäidin tarinoiden kuin elokuvienkin välityksellä.”

Voidaan siis nähdä, että keskiajan elävöittäminen on yhtä *feikkiä* kuin mikä tahansa muukin tapa esittää historiaa. Elävä historia on moderni audiovisuaalinen ilmaismuoto, joka elokuvan tai pelin tavoin mahdollistaa menneen kokemisen tässä hetkessä menneisyyden realisoituessa katsojien silmien eteen, niin autenttisenä kuin se on mahdollista. Yhteisön kollektiivinen, kulttuurinen muisti eli menneisyyteen liitetyt merkitykset ja kokemukset, materialisoituvat näin elävän historian kaltaisessa audiovisuaalisessa historiakulttuurissa. Nämä merkitykset ja kokemukset eivät sijaitse pelkästään tietokirjallisuuden teksteissä, vaan ne muodostuvat katsojien ja kontekstin vuorovaikutuksessa. (Lehtisalo, A. 2011, s. 36).

Ajatellaanpa museologi Kenneth Hudsonin vuonna 1993 Kööpenhaminan kansainvälisillä museologiapäivillä esittelemää *suuren museon* luonnehdintaa (käännös Vilkuna, J. 2008, s. 51):

“Eurooppa on yksi suuri museo, jossa jokainen rakennus, jokainen pelto ja joki ja rautatie sisältävät vihjeitä kyseisen maan menneisyydestä, kunhan katsojalla on tarvittava tieto siitä, mitä hän katsoo. Siellä täällä suuressa museossa on laitoksia, joita kutsumme museoiksi. Niiden päätehtävä on auttaa ihmistä ymmärtämään suurta museota.”

Janne Vilkuna toi suuren museon idean Suomeen ja malli on nyt omaksuttu ja laajalti tunnettu myös Suomessa yhtenä uuden museologian suuntauksena. Siinä, missä suuren museon idean mukaan museoiden tulkinta on eletty ja esitetty menneisyys, näen, että elävän historian tulkinta on sen sijaan, *eletty ja koettu menneisyys*. Kaksisuuntainen nuoli kuvaa museoiden, ja myös yleisemmin muistiorganisaatioiden ja elävän historian välistä vuorovaikutusta.

Kaavio 2: Elävä historia menneisyyden tulkintana

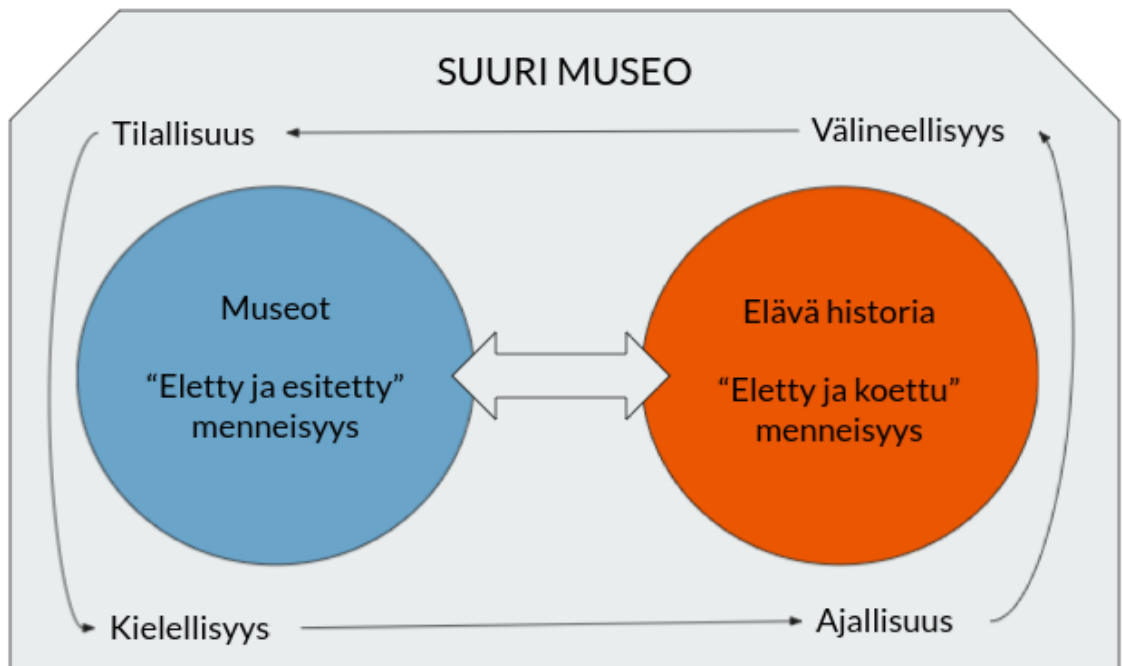
Tutkimustulosteni valossa näen *kokemuksellisuuden* ohella myös *materiaalisuuden* ja *ajallisuuden* merkittävinä elementteinä elävän historian tuottamassa menneisyyden tulkinnassa. Emilia Rönkön (2015) kulttuuriympäristöä koskevan tiedon tuottamisen mallissa kulttuuriympäristöjä tarkastellaan ympäristön sosiospatiaalinen moniuloitteisuus huomioiden. Tätä mallia voidaan tulkita myös kulttuuriympäristöä koskevan tiedon esittämisen ja tulkitsemisen viitekehyksessä. Rönkkö on tunnistanut kulttuuriympäristön neljä ulottuvuutta ja tarkastelee kulttuuriympäristöä dynaamisena sosiospatiaalisena kokonaisuutena, joka koostuu toimintaympäristöstä, rakennetusta ympäristöstä, moniaistillisesti havaitusta aistiympäristöstä ja sosio-kulttuurisesta merkitysympäristöstä. Rönkön ihminen - kulttuuriympäristö -vuorovaikutusmalli

tunnistaa sekä elävän historian tulkinnalle tyypilliset *välineellisyyden ja ajallisuuden* että muistiorganisaatioille tyypilliset *tilallisuuden ja kielellisyyden* kulttuuriympäristön rakennetekijöinä. (Rönkkö, E. 2015.)

Kuva 6: Ihminen-ympäristö -vuorovaikutusmalli Rönkön (2015) mukaan.

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää historian elävöittäminen paikkaa historiakulttuurissa ja keskiaikaharrastajien roolia kulttuuriperintöprosessissa. Kun Rönkön mallin mukaiset ihminen-ympäristö -vuorovaikutuselementit yhdistetään Hudsonin suuren museon ajatukseen, saadaan malli, jolla voidaan käsitteellistää keskiaikaharrastajien aseitoimista sekä kulttuuriperinnön merkityksellistäjinä että tulkitsijoina suhteessa muistiorganisaatioihin ja vastata siten tutkimuskysymykseeni *“Miten keskiaikaharrastajat aseitoituvat kulttuuriperinnön säilyttäjinä, suojelijoina ja merkityksellistäjinä suhteessa muihin kulttuuriperintöä ylläpitäviin tahoihin niin harrastuksen piirissä kuin myös sen ulkopuolella?”* jäsentämällä museon ja elävän historian suhdetta tilallisuuden, välineellisyyden, ajallisuuden ja kielellisyyden näkökulmista.

Kaavio 3: Elävä historia kulttuuriympäristön tulkitsijana ja merkityksellistäjänä.

LÄHTEET

Aineisto

- Aateliset askelmat*. Keski-suomalainen, 24.04.2018, nro 110, s. 48. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1784785?page=48>
- Aarnimetsän väki ampui Ainalissa*. Haapavesi-lehti : Haapaveden paikallislehti, 21.06.2017, nro 25, s. 10. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1720921?page=10>
- Aavistus keskiajan elämästä*. Sampo, 21.07.2016, nro 29, s. 12. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1460231?page=12>
- Askel toiseen aikaan*. Sampo, 30.08.2018, nro 35, s. 16. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1821204?page=16>
- Asusteet elävöittävät keskiaikaharrastusta*. Keskipohjanmaa, 14.05.2017, nro 131, s. 3. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1580315?page=3>
- Buhurt on täyttä taistelua ritarivälineissä*. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1775980?page=8>
- Faravidin sudet ovat taistelleet jo 10 vuotta*. Ilmajoki-lehti, 11.02.2016, nro 12, s. 9. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1368655?page=9>
- Feikkiaikafestivaali*. Alanurkka. Hämeen Sanomat, 22.08.2018, nro 226, s. 2. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1807176?page=2>
- Hamina hyödyntämään historiaansa*. Pääkirjoitus. Reimari, 24.01.2018, nro 4, s. 4. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1787728?page=4>
- Harrasta keskiaikaa*. Sanansaattaja, 24.08.2017, nro 34, s. 4-5. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/1779136?page=4>
- Harrastus elävöittää historiaa*. Ulvilan Seutu, 08.02.2018, nro 6, s. 10. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1785949?page=10>
- Harrastus innoitti ammattiin*. Parikkalan-Rautjärven Sanomat, 30.05.2016, nro 40, s. 38. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1466043?page=38>

Heinäjoen koulu kävi keskiajalla. Janakkalan sanomat, 08.06.2017, nro 23, s. 9.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1774850?page=9>

Huvin vuoksi. Suomen Kuvalehti, 02.09.2016, nro SK3516, s. 31. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/2066458?page=31>

Jalkamiehet saavat vastaansa jousiampujat. Etelä-Suomen Sanomat, 26.05.2016, nro 40, s. 26. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2066023?page=26>

Juhlava asu vie matkalle. Sydän-Satakunta, 26.04.2018, nro 17, s. 12. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1794781?page=12>

Matkalle linnojen ja kreivien aikaan. Satakunnan Kansa, 30.04.2018, nro 117, s. 40. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1784923?page=40>

Kahlekuningas ja silmäkääntötempot lumoavat Rantapuistossa. Sisä-Suomen Lehti, 03.05.2016, nro 33, s. 18. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1495153?page=18>

Kaiken kansan museossa maisteltiin keskiajan makuja ja leikittiin entisajan leikkejä. Keski-Häme, 20.09.2018, nro 38, s. 2. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1830709?page=2>

Kalevan Noita haluaa kutsua henkiä. Hämeen Sanomat, 25.04.2017, nro 111, s. 26-27. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1561730?page=26>

Karhulipun alla. Satakunnan Kansa, 29.07.2018, nro 204, s. 60-61. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1804137?page=60>

Keskiaikafestivaali alkoi ilmapäivällä. Hämeen Sanomat, 17.08.2018, nro 221, s. 6. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1807166?page=6>

Keskiaikafestivaali täyttää linnanniemen iloisesta pitotunnelmasta ja hurjista taistelunäytöksistä. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 11.08.2018, nro 53, s. 19. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1821101?page=19>

Keskiaikaharrastaminen kiinnostaa yhä useampaa. Kunnallislehti, 30.06.2017, nro 48, s. 9. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1726113?page=9>

Keskiaika herää henkiin. Maaseudun Tulevaisuus, 22.10.2010, nro 123, s. 11. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1140394?page=11>

Keskiaikaista tunnelmaa Liesniemessä. Kunnallislehti, 25.07.2017, nro 55, s. 4.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1726097?page=4>

Keskiaika kiehtoo keraamikko Paula Ruuttusta. Länsi-Savo, 28.05.2011, nro 144, s. 40-41.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1075278?page=40>

Keskiaika kutsuu kokkolaiset koolle. Kokkola, 31.08.2016, nro 35, s. 24. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1369031?page=24>

Keskiaikamarkkinat siirtyvät yhtiöaikaan. Hämeen Sanomat, 13.01.2017, nro 11, s. 15.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1555880?page=15>

Keskiaika saapuu Raaseporiin ja Siuntioon. Ykköslohja, 06.06.2018, nro 22, s. 22.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1798203?page=22>

Keskiaika venyy festivaaleilla. Hämeen Sanomat, 13.08.2018, nro 217, s. 22-23.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1807163?page=22>

Keskiajalle kadonneet haluavat jakaa keskiajan ilosanomaa. Keski-Häme, 11.01.2018, nro 2, s. 8-9. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1758255?page=8>

Keskiajan taikojen lumoissa. Janakkalan sanomat, 09.03.2017, nro 10, s. 12-13.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1774896?page=12>

Keskiajan käsityötavat tutuksi linnassa. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1860124?page=13>

Kirkko siirtyy keskiaikaan. Keski-Häme, 19.10.2017, nro 42, s. 4. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1756608?page=4>

Kirkonkylä siirtyy keskiaikaan. Etelä-Suomen Sanomat, 26.07.2014, nro 199, s. 4.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1249198?page=4>

Kohta pamahtaa - varokaa. Etelä-Suomen Sanomat, 29.07.2012, nro 205, s. 3.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1101836?page=3>

Koulupäivänä keskiajalle. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 26.08.2017, nro 59, s. 3.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1775978?page=3>

Kova kaipuu keskiajalle. Kaleva, 28.06.2015, nro 173, s. 12-15. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1249658?page=12>

Kuoronjohtaja taipuu myös runolauluun. Länsi-Suomi, 29.04.2017, nro 116, s. 18.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1559361?page=18>

Körpäkälle kartanoon. Maaseudun Tulevaisuus, 12.10.2011, nro 119, s. 54-55.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1140561?page=54>

Köydenvetoa ja keskiaikaa. Hämeen Sanomat, 02.09.2018, nro 237, s. 9.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1807183?page=9>

Lammassaareissa elähdettiin keskiaikaan. Oulu-lehti, 04.07.2018, nro 38, s. 18.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1826666?page=18>

Lapset pääsivät käsiksi hurjaan keskiaikaan. Janakkalan sanomat, 06.07.2017, nro 27, s. 8-9.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1774909?page=9>

Launosissa tehtiin aikamatka keskiaikaan. Lopen Lehti, 06.09.2017, nro 36, s. 6-7.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1773342?page=6>

Liesniemessä palataan keskiaikaan. Kunnallislehti, 13.07.2018, nro 51, s. 38.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1831872?page=38>

Linnavuori on valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä. Sulkava, 24.05.2017, nro 21, s. 4.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1775447?page=4>

Lord Gilbert Blankhorn palveluksessanne. Kaleva, 25.06.2018, nro 170, s. 42.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2061883?page=42>

Maistiaisia keskiajalta. Hämeen Sanomat, 06.11.2017, nro 301, s. 26-27.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1745610?page=26>

Miekankoski matkasi 1400-luvulle. Länsi-Savo, 28.06.2015, nro 172, s. 28.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1250302?page=28>

Muinaisruuan tuntija. Aamuset, 27.09.2017, nro 71, s. 10.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1707267?page=10>

Musiikin miihinousu markkinoille. Janakkalan sanomat, 11.08.2016, nro 32, s. 6.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1479393?page=6>

Myrskylän Pyhä Yö oli poikkitaiteellinen. Orimattilan Sanomat, 20.09.2016, nro 106, s. 8.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1496826?page=8>

Mystisyyttä markkinoilla. Laukaa-Konnevesi, 22.06.2016, nro 25, s. 20.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1369148?page=20>

Nimen muuttaminen nosti hintoja. Hämeen Sanomat, 15.08.2017, nro 219, s. 26-27.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1629060?page=27>

Onnellisia ovat he, jotka johonkin hurahtavat. Miilu, 07.03.2018, nro 10, s. 2.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1790336?page=2>

Petrus Curonus on Petrin alterego. Haapavesi-lehti : Haapaveden paikallislehti, 10.05.2017, nro 19, s. 8. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1720847?page=8>

Raakelista tuli Alphild. Ilta-Sanomat, 07.10.2017, nro 234, s. 80-81. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1735289?page=80>

Rakkaus historiaan yhdistää. Etelä-Saimaa, 19.06.2017, nro 164, s. 6. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1583823?page=6>

Raudan sulatuksesta saippuan keittoon. Heinäveden Lehti, 31.08.2017, nro 35, s. 7.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1762820?page=7>

Rikas herkutteli, köyhä eli leivällä. Maaseudun Tulevaisuus, 03.10.2014, nro 115, s. 15.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1249416?page=15>

Ritarien ja markkinoiden viemää. Länsi-Uusimaa, 13.07.2018, nro 161, s. 16-17.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1841781?page=16>

Ritarit ja neidot palasiovat Lammille. Keski-Häme, 01.11.2017, nro 44, s. 10.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1756637?page=10>

“Se oli tuuloslainen herra, joka Viipurin pamauksen järjesti”. Keski-Häme, 31.08.2017, nro 35, s. 9. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1756604?page=9>

Suunnitelmissa savitalo ja taistelukenttä Ulvilaan. Ulvilan Seutu, 24.11.2016, nro 45, s. 5.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1487536?page=5>

Taistelua miekoin ja kilvin. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 26.10.2016, nro 78, s. 16.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1467614?page=16>

Taistelun kalke vei Eurassa viikinkiaikaan. Länsi-Suomi, 18.06.2018, nro 166, s. 6.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1797570?page=6>

Timo Paloposki takoi oman viikinmiekan. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 27.07.2016, nro 53, s. 14. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1467586?page=14>

Tuohimies vie Suomi-eksotiikkaa. Turun Sanomat, 25.02.2017, nro 55, s. 17.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1592402?page=17>

Turnajaisista vauhtia vappuun. Hämeen Sanomat, 01.05.2017, nro 117, s. 4-5.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1561718?page=4>

Valoa Suomen vanhimpaan sisämaakaupunkiin. Hämeen Sanomat, 24.12.2018, nro 349, s. 4.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1905532?page=4>

Vehkalahden kesäpäivä keskiajalla. Kymen Sanomat, 13.08.2017, nro 216, s. 4-5.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1584112?page=4>

Viikingit taistelun tiimellyksessä. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 10.08.2016, nro 56, s. 16-17.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1467589?page=17>

Viikinkiaikaista nauhaa ja tanssia yli puolen yön. Alueviesti, 06.07.2016, nro 27, s. 7.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1455082?page=7>

Viikinkisudet ärhentelevät keskiajan tyyliin. Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1873068?page=4>

Viikinkitaistelua Verlan ajassa. Vartti, 08.06.2016, nro 23, s. 24.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1489691?page=24>

Elävä keskiaika ry:n viralliset kotisivut. Haettu 7.4.2021 osoitteesta:
<https://www.keskiaika.org/>

Iloisen Joutsenen viralliset kotisivut. Haettu 7.4.2021 osoitteesta:
<https://neulakko.net/iloinenjoutsen/historianelavoitys-ja-me/>

Suomen keskiaikaseuran viralliset kotisivut. Haettu 7.4.2021 osoitteesta:
<https://www.aarnimetsa.org/>

Warusseppien Killan viralliset kotisivut. Haettu 7.4.2021 osoitteesta:
<https://warussepat.fi/eh.htm>

Kuvalähteet

Kuva 1: *Kirkonkylä siirtyy keskiaikaan.* Etelä-Suomen Sanomat, 26.07.2014, nro 199, s. 4.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1249198?page=4>

Kuva 2: *Keskiajalle kadonneet haluavat jakaa keskiajan ilosanomaa.* Keski-Häme, 11.01.2018, nro 2, s. 8-9.
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta:
<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1758255?page=8>

- Kuva 3: *Viikinkisudet ärhentelevät keskiajan tyyliin*. Etelä-Pohjanmaa, 07.11.2018, nro 45, s. 4. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta: <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1873068?page=4>
- Kuva 4: *Buhurt on täyttä taistelua ritariovälineissä*. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 23.08.2017, nro 58, s. 8. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta: <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1775980?page=8>
- Kuva 5: Suomen keskiaikaseuran sisäinen hierarkia. SKA:n viralliset kotisivut. Haettu 7.4.2021 osoitteesta: <https://www.aarnimetsa.org/yhdistystoiminta/>
- Kuva 6: *Keskiajan käsityötavat tutuksi linnassa*. Hämeenlinnan Kaupunkiutiset, 24.10.2018, nro 74, s. 13. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta: <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1860124?page=13>
- Kuva 7: *Raudan sulatuksesta saippuan keittoon*. Heinäveden Lehti, 31.08.2017, nro 35, s. 7. Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Haettu 20.5.2020 osoitteesta: <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1762820?page=7>
- Kuva 8: *Ihminen-ympäristö -vuorovaikutusmalli*. Rönkkö, E. (2015). Kulttuuriympäristöä koskevan tiedon integroiva malli ja sen soveltaminen maankäytön suunnittelussa. TAHITI 4/2015.

Kirjallisuus

- Hudson, K. The Great European Museum. *Nordisk Museologi* 1993:2.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokilehto, J. (1999). *A History of Architectural Conservation*. Butterworth Heinemann, Oxford
- Kalliomäki, A. (2016). *Tarinallistaja - elämystalouden uusi ammatti*. Teoksessa: *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä: Kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen* (s. 65-80). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kallionpää, O. (2016). *Uudet kirjoitustaidot merkitys- ja elämisyhteiskunnassa*. Teoksessa: *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä: Kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen* (s.37-64). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kari, R. (2004). *Suomalaisten keskiaika: Myytit ja todellisuus*. WSOY.
- Karkulehto, S. & Venäläinen, J. (2016). *Kulttuurin arvo elämystalouden aikana*. Teoksessa: *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä: Kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen* (s.15-34). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtisalo, A. (2011). *Kuin elävinä edessämme*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lonkila, H. (2016). *Syvällä sydänmaassa - Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu*. Jyväskylän yliopisto.
- Lüthje, M. (2017). *Autenttisuus*. Teoksessa: *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 218-222). Rovaniemi: Lapland University Press.

- Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H. & Siivonen, K. (2011). Aineen taikaa. Teoksessa: *Aineen taikaa : näkyvän ja näkymättömän kulttuurin jäljillä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rantala, H. (2010). Kulttuurin juurilla: kulttuurin käsite varhaisessa suomalaiskeskustelussa. Teoksessa: *Kulttuurihistoriallinen katse*. Turku: Turun yliopisto.
- Ropo, E. (2008). Oppimisympäristöt opetuksen ja oppimisen kontekstina. Teoksessa: *Kulttuuriperintö ja oppiminen* (s. 38-47).
- Rönkkö, E. (2012). *Kulttuuriympäristöselvitykset: Tieto, taito ja ymmärrys maaseudun maankäytön suunnittelussa*. University of Oulu.
- Rönkkö, E. (2015). Kulttuuriympäristöä koskevan tiedon integroiva malli ja sen soveltaminen maankäytön suunnittelussa. TAHITI 4/2015.
- Siivonen, K. (2013). Kestävä aineellinen ja aineeton kulttuuri: Perinne, kulttuurin perinnöllisyys ja kulttuuriperintö Myrsky-taidehankkeessa. Teoksessa: *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sivula, A. (2013). Puuvillatehtaasta muistin paikaksi: Teollisen kulttuuriperintöprosessin jäljillä. Teoksessa: *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, professionals and serious leisure*. Montreal, QC: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins, R. A. (1996). Volunteering: A serious leisure perspective. *Nonprofit and Voluntary Action Quarterly*, 25, 211-224.
- Stebbins, R. A. (2001). *New directions in the theory and research of serious leisure*. Lewiston, New York: Edwin Mellen.
- Stebbins, R. A. (2004). *Between work and leisure: The common ground of two separate worlds*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Stebbins, R. A. (2005). *The role of leisure in arts administration*, Occasional Paper Series, Paper No. 1. Eugene, OR: Center for Community Arts and Public Policy, University of Oregon Arts.
- Stebbins, R. A. (2007). *Serious leisure: A perspective for our time*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Stebbins, R. A. (2012). *The idea of leisure: First principles*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Suomen museoliitto. (2021). Arkeologia. Haettu 7.4.2021 osoitteesta: <https://museoliitto.fi/arkeologia>
- The Venice Charter. (1964). ICOMOS.
- Tuomi-Nikula, O., Haanpää, R. & Kivilaakso, A. (2013). Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa: *Mitä on kulttuuriperintö?* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Valkeapää, L. (2020). *Saman taiteen lapset: Suomen Muinaismuistoyhdistyksen taidehistorialliset tutkimusretket 1871-1902*. Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Vilkuna, J. (2007). Yhteinen kulttuuriperintömme. Teoksessa: *Museologia tänään*. Suomen museoliitto.

Vilkuna, J. (2008). Uusi museologia ja kulttuuriperinnön tulkinnat. Teoksessa:
Kulttuuriperintö ja oppiminen. Suomen museoliitto.

Yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta.47/2013. Finlex. Haettu
7.4.2021 osoitteesta:

https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047/20130047_2

LIITTEET

Taulukko 1: Aineistona käytettyjen artikkelien julkaisuvuosi

Artikkelin julkaisuvuosi	Määrä
2010	1
2011	2
2012	1
2013	0
2014	2
2015	2
2016	16
2017	28
2018	24
Yhteensä	76

Taulukko 2: Aineistona käytettyjen artikkelien levikkialue

Levikkialue	Määrä
Kanta-Häme	28
Keski-Suomi	6
Satakunta	6
Koko Suomi	5
Pohjois-Pohjanmaa	5
Varsinais-Suomi	5
Päijät-Häme	4
Etelä-Savo	3
Kymenlaakso	3
Etelä-Karjala	2
Etelä-Pohjanmaa	2
Keski-Pohjanmaa	2
Uusimaa	2
Pirkanmaa	1
Pohjois-Karjala	1
Pohjois-Savo	1
Yhteensä	76

Taulukko 3: Ensisijainen harrastusmuoto

Ensisijainen harrastusmuoto	Määrä
keskiaikaharrastus	89
viikinkitaistelu	4
buhurt	2
ennenvanhaiset kädentaidot	2
hevosharrastus	2
historialliset tanssit	2
historian elävöittäminen	2
historia	1
kansanmusiikki	1
martat	1
muinaisruoka	1
showmiekkailu	1
taikuus	1
Yhteensä	109

Taulukko 4: Toissijaiset harrastusmuodot

Toissijainen harrastusmuoto	Määrä
historian elävöittäminen	13
historialliset puvut	8
käsityöt	6
keskiaikaharrastus	5
keskiaikainen ruoka	5
miekkailu	5
jousiammunta	3
keskiajan elävöittäminen	3
taistelunäytökset	3
viikinkimiekkailu	3
keskiaikaiset taistelulajit	2
metallityöt	2
sirkus	2
AR-tekniikka	1
hevosharrastus	1
hevosturnajaiset	1
kalligrafia	1
keramiikka	1
keskiaikaiset puvut	1
keskiaikainen elämäntapa	1
keskiaikainen juomakulttuuri	1
keskiaikaiset tanssit	1
keskiaikainen sotahistoria	1
menneen ajan käsityötekniikat	1
metalli- ja puutyöt	1
naiseushistoria	1
näytteleminen	1
ompeluharrastus	1
viikinkiaika	1
Yhteensä	76

Taulukko 5: Keskiäikaharrastajien harrastajaidentiteetti

Harrastajaidentiteetti	Määrä
harrastaja	52
puheenjohtaja	11
kauppias	5
pitkäaikainen harrastaja	5
ammattilainen	4
aktiivi	3
yrittäjä	3
emäntä	2
hallituksen jäsen	2
harrastajan perheenjäsen	2
isäntä	2
leiriläinen	2
toiminnanjohtaja	2
johtaja	1
keskiäikamarkkinoiden tuottaja	1
lordi	1
matkailuyrittäjä	1
muusikko	1
ohjaaja	1
perinnetilallinen	1
perustajajäsen	1
rahastonhoitaja	1
ratsastaja	1
rautaukko	1
ritari	1
ryhmän vetäjä	1
sihteeri	1
toiminnanohjaaja	1
toimitusjohtaja	1
tuore harrastaja	1

työnäytösvoudi	1
urheilija	1
varapuheenjohtaja	1
vouti	1
Yhteensä	116

Taulukko 6: Keskiaikaharrastajien ammattinimikkeet siviilissä

Ammattinimike	Määrä
"ammattitaikuri"	1
arkeologi	2
biologi	1
diakoni	1
historiallisiin asuihin erikoistunut ompelija	1
historian opettaja	1
kansantieteilijä	1
käsityöihminen	2
keraamikko	3
kirjailija	1
kotitalousopettaja	1
kouluttaja	1
kulttuurituottaja	2
kuva- ja mediatekniikan artesaani	1
kuvataiteilija	1
maansiirtoala	1
maanrakennusala	1
maaseutumatkailun ammattitutkinto	2
maisema- ja ympäristöasiantuntija	1
maisteri	1
matkailualan ammattilainen	1
matkailuyrittäjä	1
muinaistekniikan artesaani	1
musiikkipedagogi	1
pappi	1
psykologian ja filosofian opettaja	1
rakennusmestari	1

seppä	4
suutari	1
talouspäällikkö	1
tapahtuma-asiantuntija	1
tulkki	1
vaatetusalan artonomi (amk)	1
väitellyt suomen historiasta	1
villiyrittineuvoja	1
yrittöviljelijä	1
yhteensä	45